

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Skoumalová

Sexualita pohledem mužů s mentálním postižením

Olomouc 2015

Vedoucí práce: Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím, aby práce byla uložena na univerzitě Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí práce za to, že přijala vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji svým klientům a kolegům, že mi umožnili s nimi spolupracovat.

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	7
1 Osoba s mentálním postižením	7
1.1 Terminologie	7
1.2 Specifické projevy osobnosti v závislosti na hloubce mentálního postižení	9
1.3 Etiologie mentálního postižení	11
2 Sexualita	14
2.1 Sexuální chování	15
2.2 Sexuální identifikace	17
2.3 Sexuální orientace	18
2.4 Sexuální emoce	18
3 Sexualita osob s mentálním postižením	20
3.1 Historie zájmu o sexualitu osob s mentálním postižením	20
3.2 Mýty a předsudky	20
3.3 Přístupy okolí k sexualitě osob s mentálním postižením	22
3.4 Sexualita osob s mentálním postižením v legislativě	25
3.5 Možnosti sexuální výchovy v domově pro osoby se zdravotním postižením	25
Praktická část	29
4 Metodologie praktické části	29
4.1 Cíl průzkumného šetření	29
4.2 Použité průzkumné metody	29
4.2.1 Pozorování	29
4.2.2 Rozhovor	30
4.3 Zpracování získaných dat	31
5 Popis zařízení a klientely	33
6 Výsledky průzkumu	34
6.1 Pohled uživatelů na budoucnost	47
6.2 Pohled uživatelů na lásku	47
6.3 Pohled uživatelů na sex	47
7 Výsledky pozorování u ostatních uživatelů v domově pro osoby se zdravotním zařízením 48	
8 Diskuze	49
Závěr	50
Bibliografické citace:	51
Seznam příloh	

Seznam zkratek

Příloha číslo 1

Příloha číslo 2

Anotace

Úvod

„Tu však jsem náhle viděl, že mohu pro druhého něco znamenat už jenom tím, že tu jsem, a že ten druhý je šťastný, protože jsem u něho. Když se to takhle řekne, zní to velmi prostě, ale když pak o tom člověk přemýšlí, je to obrovská věc, která vůbec nemá konce. Je to něco, co člověka může úplně roztrhat a změnit. Je to láska, a přece něco jiného. Něco, pro co lze žít. Pro lásku člověk žít nemůže. Ale pro člověka jistě!“

Erich Maria Remarque

Téma své bakalářské práce – sexualita pohledem mužů s mentálním postižením, jsem si vybrala po té, co jsem měla možnost na své praxi vidět, jak tyto uživatelé prahnou po jakémkoli doteku a při tom jsou okolím tvrdě odmítáni. Dalším důvodem pro volbu právě tohoto tématu je i fakt, že výzkumu zaměřených na sexualitu a vztahy osob s mentálním postižením je velice málo.

V mé práci bych chtěla shrnout základní a nejdůležitější poznatky v oblasti sexuality osob s mentálním postižením a také zrealizovat výzkum, který by na malém množství respondentů ukázal, jaký pohled mají muži s mentálním postižením na svou sexualitu. Rozhodla jsem se zjistit, jestli klienti vůbec mají možnost navázat nějaký sexuální kontakt. Znájí vůbec pojem láska či přátelství? Ví, že se mohou bránit proti sexuálnímu zneužívání? Mají někoho, komu se mohou svěřit i s intimním problémem?

Vzhledem k zaměření práce byla práce rozčleněna do 8 kapitol, z nichž první 3 kapitoly jsou teoretické a ostatních 5 praktických. První kapitola stručně popíše osobu s mentálním postižením. Druhá kapitola se bude týkat lidské sexuality a jejích zákonitostí. Třetí kapitola pak popíše sexualitu osob s mentálním postižením a to legislativní vymezení, historii, mýty a předsudky, které společnost vůči těmto osobám má a také možnosti přístupu k osobám s mentálním postižením. Ve čtvrté kapitole, tedy už v praktické části, budou popsány mimo jiné i metody průzkumu, které byly pro mou práci zvoleny. V páté kapitole popíši 2 zařízení, ve kterých jsem realizovala průzkum. Šestá kapitola se bude věnovat stručnému popisu jednotlivých klientů a výsledkům průzkumu. V 7. kapitole stručně popíšu výsledky pozorování u ostatních klientů jednoho ze dvou zařízení. 8. kapitola se bude věnovat diskuzi. V příloze uvedu doslovný přepis rozhovorů.

Teoretická část

1 Osoba s mentálním postižením

O osoby s mentálním postižením pečují, na profesionální úrovni, pracovníci v pomáhajících profesích. Mezi tyto profese patří například sociální pracovník, speciální pedagog, psycholog či psychiatr. Mentální retardace je nejčastěji vyskytující se poruchou. Statisticky se uvádí asi 3-4 % osob s mentálním postižením v běžné populaci, se vzrůstající tendencí. Tato tendence má předpokládaný důvod v kvalitnější lékařské péči (přežijí i děti, které by dříve při porodu zemřely). Dalším důvodem by mohla být diagnostika na vyšší úrovni a také lepší evidence osob s mentální retardací. Jedním z řady důvodů je také vývoj civilizace, který klade na člověka stále větší nároky, tudíž osoba, která by dříve byla považována jako „průměrná“ je nyní brána za podprůměrnou. V České republice je přibližně 300 000 osob s mentálním postižením (Valenta, 2011).

1.1 Terminologie

Valenta (2012) uvádí, že v pomáhajících profesích dochází častěji než u jiných ke změnám v terminologii, které bývají více než nutné, a to z důvodu nejasnosti nebo mnohoznačnosti termínů. Především základní názvosloví je mnohdy pejorativně zabarvené a je nutné je novelizovat. Proto termíny jako debil, imbecil, úchyl, daun, mongol či psychopat v dnešním speciálně-pedagogickém slovníku nenajdeme a je nutné je nahradit jinými-společensky korektními termíny. Kvůli humanizaci vědeckých oborů se hledají stále nové termíny, což způsobuje pojmovou nejasnost. Z tohoto důvodu bychom se už v novodobé literatuře neměli setkat s výše zmíněnými pojmy, či dalšími termíny jako nevzdělavatelnost, nevychovatelnost, debilita, imbecilita a jim podobné.

Za počátek humanizace můžeme považovat první kongres Mezinárodní asociace pro vědecké studium mentální retardace v roce 1967, kde vznikla myšlenka, že osoba s mentální retardací je především lidská bytost a její postižení je až druhotné. Proto se v dnešní době objevuje v terminologii na prvním místě osoba a až na druhém je určeno nějaké zdravotní postižení (Valenta, 2012).

Také termín mentální retardace je dnes kritizován. A ani jeho varianta, která se nalézá v termínu mentální postižení, není v západních zemích dostatečně přijímána. Zatím nejlépe tento základní pojem vystihla americká asociace pečující o osoby s mentálním postižením, která změnila název z původního AAMR (American association for mental retardation) na AAIDD (American association on Intellectual and Developmental Disabilities) – v jejím pojetí je termín mental retardation nahrazen novým - korektnějším pojmem- intellectual disability (Valenta, 2012).

Valenta (2012) dále uvádí, že termín mentální postižení je hojně užíván v poradenské a pedagogické praxi a má oporu i v legislativě, ku příkladu ve vyhlášce 72/2005 Sb., vyhlášce č. 116/2011 Sb., vyhláška č. 73/2005, vyhláška č. 174/2011 Sb., a dále také školský zákon 561/2004. Pojem mentální postižení je rozdílně užíván ve zdravotnictví, kde je spíše synonymem mentální retardace a ve školství, kde je tento pojem možno chápat v širších souvislostech.

„Mentální postižení je širší a zastřešující pojem zahrnující kromě mentální retardace i takzvané hraniční pásmo kognitivně-sociální disability, které znevýhodňuje klienta především při vzdělávání na běžném typu škol a indikuje vyrovnávání či podpůrné opatření edukativního (popřípadě psychosociálního) charakteru“ (Valenta, 2012, s30).

Oproti tomu mentální retardaci můžeme jako *„...vývojovou poruchu rozumových schopností demonstrující se předčasným snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i časně postnatální etiologií, která oslabuje adaptační schopnosti jedince“ (Valenta, 2012, s31).*

Valenta dále uvádí, že Světová zdravotnická organizace (WHO) pravidelně reviduje klasifikaci nemocí a duševních poruch. V České republice platí od roku 1993 už 10. revize klasifikace nemocí (MKN-10). V MKN-10 je stupeň mentální retardace posuzován dle struktury inteligence a schopnosti adaptačního chování, orientačně i podle IQ a míru zvládnutí obvyklých sociálně kulturních nároků na jedince.

Klasifikace podle WHO (ÚZIS, 2014):

F70 - Lehká mentální retardace (mild mental retardation)- IQ 50-69 (dříve označováno jako debilita)

F71 - Středně těžká mentální retardace (moderate mental retardation) – IQ 35-49 (dříve označováno jako imbecilita)

F72 - Těžká mentální retardace (severe mental retardation- IQ 20-35 (dříve označováno jako idioimbecilita, prostá idiocie)

F73 - Hluboká mentální retardace (profound mental retardation) IQ do 19 (dříve označováno jako idiocie, vegetativní idiocie)

F78 - jiná mentální retardace

F79 - nespecifická mentální retardace

Podle MKN-10 rozlišujeme v rámci kódu také postižené chování, které značíme číslicí za tečkou, která vyjadřuje stupeň postižení (ÚZIS, 2014).

0 - žádné či minimálně postižené chování

1 - výrazně postižené chování vyžadující intervenci

8 - jiná postižení chování

9 - bez zmínky o postižení chování

Dle aktivity klientů můžeme osoby s mentálním postižením klasifikovat podle typu postižení na osobnost **torpidní** - pomalá, netečná až apatická a osobnost **eretickou** - neklidnou, pohyblivou (Valenta, 2011).

1.2 Specifické projevy osobnosti v závislosti na hloubce mentálního postižení

Každé postižení má svá specifika v závislosti na jeho hloubce. V následujících řádcích budou tato specifika stručně popsána.

Lehká mentální retardace

Intelligenční kvocient se u osob s lehkou mentální retardací pohybuje v rozmezí 50- 69 bodů a u dospělých odpovídá mentálnímu věku v rozmezí 9-12 let. Somatické vady a poruchy se příliš často nevyskytují a tělesná stavba většinou odpovídá většinové populaci. Opožděný vývoj řeči je u této diagnózy velice častý. Opožděný vývoj malého dítěte nebývá příliš zřetelný. Zjevný se stává až při vyšší rozumové zátěži (Kozáková, 2005).

Diagnóza u těchto osob bývá stanovena s narůstajícími povinnostmi, ve kterých dítě selhává, tudíž někdy kolem předškolního až mladšího školního věku.

Děti s lehkým mentálním postižením mají potíže se čtením a psaním, a také je snížena jejich schopnost abstrakce a logiky, proto mnohdy navštěvují základní školu praktickou. Po ukončení povinné školní docházky se mohou vyučovat v prakticky zaměřených oborech, a bez problémů vykonávat nenáročnou manuální práci. V důvěrně známém prostředí se tyto osoby dobře orientují a dokáží se o sebe postarat. Potíže však nastanou při změně prostředí a při řešení složitějších situací (Kozáková, 2005).

Středně těžká mentální retardace

Intelligenční kvocient u osob se středně těžkou mentální retardací je 35-49 bodů, což odpovídá mentálnímu věku 6-9 letého dítěte. U této skupiny osob je opožděný vývoj zřejmý už v kojeneckém či batolecím věku. Somatické vady opět nebývají příliš časté. Nápadná je však řeč, ve které se nezdá vyskytují dramatismy. Řeč je obsahově chudá, dyslálie a jazyková neobratnost mnohdy přetrvávají až do dospělosti. Řeč se začíná rozvíjet až v předškolním věku. Děti se střední mentální retardací si většinou osvojí pouze trivium. Nejsou schopné abstrahování ani osvojení si jednoduchých pojmů. Jejich aktivní slovní zásoba je velice malá. Základní školu tak kvůli vysokým požadavkům většinou nezvládnou, proto navštěvují základní školu speciální. V této škole se rozvíjí především jejich motorika. Po ukončení základní školní docházky jsou schopni vykonávat jednoduché pomocné práce, ovšem často pouze s dohledem. Osoby se středně těžkým mentálním postižením špatně formulují své myšlenky a postoje. V dospělosti potřebují podporu, protože se o sebe nedokáží plně postarat (Kozáková, 2005).

Těžká mentální retardace

IQ u se osob s těžkou mentální retardací se pohybuje od 20 do 34 bodů, což odpovídá mentálnímu věku 3- 6 letého dítěte. U jedinců s tímto postižením, se často objevuje kombinované postižení a nejrůznější tělesné deformity. Řeč i neuropsychický vývoj jsou výrazně omezeny. Také je obvyklé afektivní jednání. Jednoduché hygienické návyky a několik prvků sebeobsluhy jde však se značnou trpělivostí upevnit (Kozáková, 2005).

Hluboká mentální retardace

Intelligenční kvocient těchto osob je maximálně 20 a odpovídá mentálnímu věku dítěte mladšího než 3 roky. Jedinci jsou výrazně omezení v téměř ve všech oblastech – neuropsychický vývoj, senzomotorika, mobilita. Také bývají většinou inkontinentní. Osoby s touto diagnózou mnohdy trpí kombinovanými vadami. Komunikují převážně neverbálně. Jsou schopni vyjadřovat libé a nelibé pocity. Tyto osoby jsou odkázáni na celoživotní pomoc (Kozáková, 2005).

1.3 Etiologie mentálního postižení

Etiologie mentálního postižení je značně rozvrstvená, což je dáno mnoha faktory. Neexistují jak dva lidé se stejnou symptomatologií, tak dva lidé s totožnou etiologií. Etiologii mentálního postižení můžeme rozdělit na endogenní (vnitřní) a exogenní (vnější). Také můžeme v literatuře nalézt dělení na získané a vrozené postižení. Poslední ze základních rozdělení je časové hledisko, které členíme na prenatální, perinatální a postnatální. Příčiny mentálního postižení se často kombinují a překrývají. Velice často se může jednat o genetickou determinaci, různé encefalitidy, intrauterinní reakce apod. V perinatálním období mají velký vliv na etiologii hereditární faktory, specifické genetické prvky jako je například trizomie 21. chromozomu nebo také infekční onemocnění matky (neštovice, chřipka, zarděnky, toxoplazmóza aj.). To vše může způsobit intelektový deficit plodu. Výše zmiňované infekční nemoci, léky, teratogenní vlivy, rentgenové záření a různé druhy chorob řadíme mezi exogenní faktory (Matulay, 1986 in Valenta, 2012).

Desatero pro těhotné ženy, které propaguje americká Association for retarded citizen doporučuje:

- *„navštívit lékaře nejméně 3 měsíce před plánovaným těhotenstvím*
- *jíst správnou stravu*
- *nepít alkoholické nápoje*
- *chránit se očkováním – především proti zarděnkám, hepatitidou typu B (přeočkovat i proti spalničkám)*
- *skončit s kouřením*
- *navštívit genetickou poradnu- hlavně ve vyšším věku a v případě výskytu rizikové rodinné anamnézy*
- *vyvarovat se braní léků bez příslušného doporučení lékaře*
- *vyvarovat se vystavení působení rentgenového záření*

- *vyhnout se jakýmkoli infekčním nemocem- například pohlavním*
- *pravidelně navštěvovat svého lékaře“ (Vrzal, 1996 in Michalík 2012, s. 56)*

Valenta (2012) uvádí, že mezi endogenní faktory, které způsobují genetické poruchy, patří mutagenní poruchy, (např. chemické vlivy, záření aj.), které jsou příčinou zmutování genu, nebo chromozomové aberace a změny v počtu genu.

Na tomto místě můžeme jmenovat několik z mnoha syndromů, které vznikly vlivem chromozomové aberace.:

Angelmanův syndrom - jedná se o abnormalitu 15. chromozomu a v odborné literatuře bývá tento syndrom popisován různými názvy typu: andělské dítě, syndrom šťastného dítěte nebo syndrom šťastné loutky, kvůli jednomu z typických symptomů čímž je nadměrný smích. Dalšími symptomy jsou neobratná chůze či mutismus. Tento syndrom často provází epileptické záchvaty a mentální retardace. Z těchto důvodů jsou lidé s Angelmanovým syndromem odkázáni na doživotní pomoc druhé osoby (Valenta, 2012).

Syndrom kočičího křiku - Cri du chat je geneticky podmíněná porucha, která je způsobena delecí části 5. chromozomu. Svůj název získal dle pláče takto postiženého dítěte, který je podobný zvuku mňoukající kočky. Mezi další symptomy patří mikrocefalie, motorické potíže, malý vzrůst, vady srdce a v neposlední řadě těžká nebo hluboká mentální retardace (Valenta, 2012).

Patauův syndrom - tento syndrom je další ze syndromů způsobených chromozomální aberací. Jde o velice vážnou chorobu, při které je typická mikrocefalie, holoprocencefalie, oční anomálie, malá dolní čelist, těžké rozštěpy, anomálie vnitřních orgánů aj. Už z výčtu symptomů je jasné, že je tento syndrom velice vážný a těžko slučitelný se životem. Dítě může přežít asi 2 měsíce. Mnohdy však umírá už při narození (Valenta, 2012).

Prader - Williho syndrom - tento syndrom způsobuje abnormalita 15. chromozomu. Mezi základní symptomy patří nutkavá potřeba jíst (osoby s tímto syndromem mají často potíže s obezitou), malý vzrůst, hypotonie, nedostatečně vyvinuté pohlavní orgány, psychiatrické poruchy atd. (Valenta, 2012).

Edwardsův syndrom - jde o trizonii 18. chromozomu. Mezi symptomy patří malá hlava s abnormálním tvarem, respirační obtíže, malformace vnitřních orgánů atd. I přesto, že většina dětí umírá v raném věku, můžeme nalézt i výjimky (známý dokument Zachraňte Edwardse), (Valenta, 2012).

Příčiny mentálního postižení v perinatálním období, tudíž v období po nebo během porodu, mohou být jak poškození mozku a nedostatek kyslíku při nesnadném porodu, tak také novorozenecké žloutenky či nedonošenost. V postnatálním období je etiologie také variabilní. Mohou nastat náhlá traumata, infekce, encefalitidy, nádorová onemocnění apod. Nemalý vliv má také sociální determinace, kdy u dítěte dochází k deprivaci jeho základních potřeb.

Tato příčina mentální retardace je častá zvláště u osob s lehkou mentální retardací. Pokud není dítě dostatečně stimulováno, může se jeho IQ snížit o několik desítek bodů. Jestliže se ale včas zakročí a zabezpečí se vhodná intervence, jde v případě sociální deprivace tato skutečnost změnit (Valenta, 2012).

2 Sexualita

„Sexualita je základním společenským činitelem, je neoddělitelnou součástí každé lidské bytosti. Proto sex hýbal a hýbe světem.“ J. Zvěřina

Sex a sexualita patří mezi velice užívané, ale často špatně chápané pojmy. Slovo sexualita vychází z latinského slova *sexus*, *secare*- oddělit, odřezat, krájet a tento termín byl užíván pouze pro pohlavnost. Vzhledem k historickým dobám se měnila i pojetí sexuality. Od doby, kdy se začaly rozvíjet sociální vědy, až do 20. století znamenala sexualita jen pudovou záležitost, která se buď vyvinula, nebo naopak vymizela, a která sloužila pouze k rozmnožování (Machová, 2007 in Mandzáková).

Z psychologického hlediska se sexualita vymezuje jako *„souhrn projevů lidského chování a citění vyplývajících z tělesných a psychických rozdílů mezi pohlavími, zahrnuje rozdíly anatomické, hormonální, reprodukční i rozdílné sociální role získané učením, též fyziologické uspokojení a psychologickou slast spojenou se sexuálními aktivitami sblížení, vzrušení, spojení“* (Hartl, 1993, s188).

Sexualita ve slovníku cizích slov (1983) je vyjádřena jako fyzický vztah mezi mužem a ženou.

Podle různých definic sexuality je jasné, že někteří autoři pokládají sexualitu pouze za nástroj rozmnožování, jiní v ní však vidí i obsah transcendentální. Tento přesah skvěle zdůrazňuje Šelner: *„Sexualitu tedy nemožno chápat výhradně v souvislosti s pohlavními orgány, ale také v užším slova smyslu se zážitky, chováním a prožíváním jedince. V sexualitě se skrývá více než pouhá biologická funkce rozmnožování. Sexualitu můžeme považovat za komunikační médium mezi jedinci a sebeuplatnění muže a ženy. Sexualita je v tomto smyslu základní motivační energií od dětství až po stáří“* (Šelner, 1999, s. 3 in Mandzáková,2013, s 21).

Velice důležité je nezaměňovat sexualitu za pohlavní styk, jak se tak velmi často děje. Stručně řečeno sexualita musí být vnímaná jako přirozená součást každého člověka, nutná ke společnému fungování opačných pohlaví (Kracík 1992 in Mandzáková).

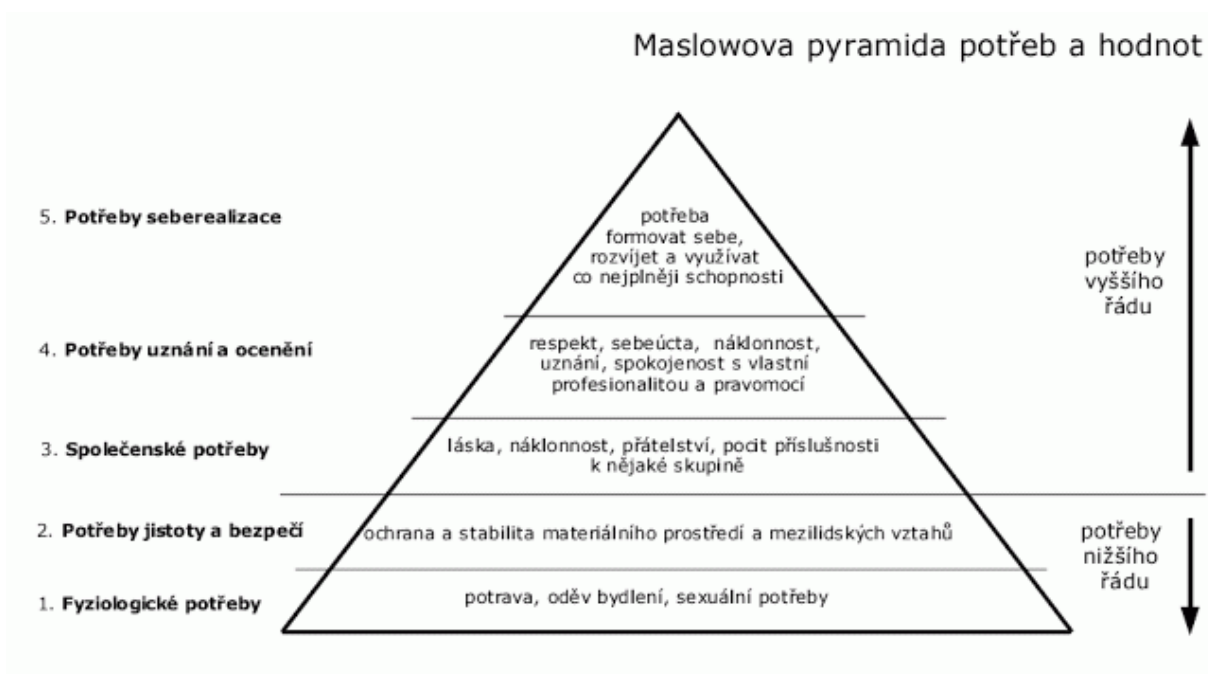
Podle Zvěřiny (2002) můžeme lidskou sexuální motivaci členit na tyto složky:

- Sexuální chování
- Sexuální identifikace
- Sexuální orientace
- Sexuální emoce

V následující části textu si jednotlivé složky popíšeme.

2.1 Sexuální chování

Sexuální chování se u lidí vytvářelo po celou dobu samotné existence druhu Homo sapiens. V současné době se potřeba sexu pokládá na stejnou úroveň jako potřeba spánku či potřeba potravy (viz Maslowova pyramida potřeb), tzn., dokud není tato potřeba uspokojena, nemůže dojít k homeostázi (Zvěřina 2012).

Obrázek 1 Pyramida potřeb¹

V sexuálním chování člověka jsou přítomny pudové prvky, které mohou do značné míry ovlivnit myšlení a jednání jedince. Na druhé straně sexualita není pouze o pohlavním styku a potřebě vyvrcholení. Lidská sexualita v sobě skrývá celou řadu činností, které nejen, že mají evokovat zájem v daném objektu, ale také má důležitou funkci výběru „správného“ reprodukčního partnera (Zvěřina, 2002).

¹ Zápisy pro sextu B: emoce a motivace. *Zapisy.blogspot.cz* [online]. 2011 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://zapisy.blogspot.cz/2011/10/emoce-motivace-emoce-cit-chovani.html>

Při výběru vhodného partnera je velmi důležitá sexuální atraktivita, která je určena sekundárními pohlavními znaky, mezi které patří například velikost prsou nebo penisu, hloubka hlasu, či nárůst podkožního tuku u žen a svalstva u mužů. Neméně důležité jsou také behaviorální znaky. Jistý způsob sexuálního chování, které někdy nazýváme koketování, namlouvání nebo slangově „balení“, může u protějšku vyvolat výrazné reakce (Zvěřina, 2002).

Sexuální chování u lidí je převážně párové. Pár, který spolu zahájil určitý sexuální vztah, má snahu zakazovat jeden druhému sexuální chování, vztahující se k jiným členům společnosti. Toto chování se nazývá věrností nebo monogamií. Monogamie není, jak by se mohlo na první pohled zdát, ovlivněna pouze sociálně nebo kulturně, ale vychází také ze základních vlastností lidské sexuality, protože nejkvalitnější sexualita je právě u dobře sehraných párů. Monogamii však žádnými mechanismy nelze po celý život zaručit. Velice důležité je také prvotní intenzivní prožívání nového vztahu, které umožňuje, aby se spolu páry naučily dobře vycházet, což v budoucnu zajišťuje snadnější domluvu ohledně péče o děti (Zvěřina, 2002).

Zvěřina (2002) dále uvádí, že problémový činitel dnešní doby je konzumní přístup k sexualitě, typický hlavně pro muže, kteří vyhledávají často jen rychlé uspokojení sexuálních potřeb a nepřipouští si mnohá rizika ať už hygienická či sociální. Takto odosobněný sex se dá v dnešní době buď nelegálně koupit (prostituce) či v ještě horším případě násilně vynutit (hrozí trest odnětí svobody). Dalším projevem sexuálního chování může být autoerotika, kdy fantazijní představy nahrazují vlastní sexuální akt. Lidé se při těchto představách vzruší a k orgasmu často dospějí drážděním vlastních pohlavních orgánů. Dle výzkumů jsou muži v tomto sexuálním projevu opět aktivnější než ženy. Občas se může vyskytnout autoerotika i u dětí v předpubertálním věku a to v rámci zkoumání vlastního těla. Dřívější stanovisko ohledně škodlivosti masturbace je již překonané a neplatné.

Sexuální chování se u žen i mužů liší. Mohou za to jak faktory sociálně-kulturní a ekonomické, tak biologické. Žena může za svůj život porodit něco přes 10 potomků z důvodu nízkého počtu vajíček (od první menstruace do poslední je to několik stovek), kdežto muž, který denně produkuje přes 10 000 000 spermií, může mít děti o mnoho více a to bez věkového omezení. Pokud bude mít tedy žena větší počet sexuálních partnerů, nezvýší se tím šance na to, mít větší množství potomků. U muže je to přesně naopak, z tohoto logického (biologického) hlediska jsou proto muži promiskuitnější než ženy (Zvěřina, 2002).

Jako v každé jiné oblasti lidského života, tak i v té sexuální máme jisté normy, které vznikly z původních tradic, předsudků, mýtů a pověr. Mezi ty základní patří (Vykydalová, 2006 in Mandzáková, 2009):

- Sexualita se týká sexuálních vztahů jednotlivce a jeho sexuální identity.
- Sexualita je dovolena i mimo manželství.
- Homosexualita není hodnocena jako deviace a je brána na stejnou míru jako sexualita mezi mužem a ženou

2.2 Sexuální identifikace

Základem sexuální motivace je potřeba patřit buď k mužskému, nebo ženskému rodu. Tato potřeba je u většiny ovlivněna geneticky a fetálně-gonadálními determinanty. Náležitost k mužskému nebo ženskému rodu je ovlivněna sexuálními steroidy, které působí na centrální nervovou soustavu v kritickém období nitroděložního vývoje, jež nastává ve 2. trimestru prenatálního vývoje. Dalším determinantem příslušnosti k určitému pohlaví je prostředí. Přijetí odpovídající sociální role je pak výsledkem sexuální identifikace. Jednou ze závažných poruch sexuální identifikace je transsexualita, kdy je člověk s touto poruchou přesvědčen o opačné sexuální roli, než ke které fyziologicky náleží. Velký vliv na tuto deviaci má podávání androgenně nebo estrogenně aktivních steroidů těhotným ženám (Zvěřina, 2002).

Pokud chceme diagnostikovat transsexualitu, tak musí pacient vykazovat následující znaky (Meyer, 1974 in Fifková, Weiss a kol, 2008):

- Jeho pohlavní role je pro něj nepřírozená, nevhodná.
- Pokud se tato role změní, pacient věří v to, že nastane v jeho životě obrat k lepšímu.
- Vybírá si sexuální partnery stejného pohlaví jako je on sám, avšak sám sebe chápe jako heterosexuála.
- Východiskem je pro něj chirurgický zákrok.

Podle výzkumů má na sexuální identifikaci vliv také puberta a s ní přicházející jak fyzické, tak psychické změny. Porucha identifikace tak může nastat i napříč dostatečným vedením ve správné sociální roli (Zvěřina, 2002).

2.3 Sexuální orientace

Z důvodu existence dvou pohlaví vyplývá také jejich vzájemná rozdílnost v sexuální orientaci. Proto vysílané sexuální signály přivábí především příslušníky opačného pohlaví. Nemusí to být ale vždy takto. Obvykle existují v každé společnosti i homosexuálně orientovaní jedinci, což znamená, že tito jedinci jsou eroticky přitahováni osobami stejného pohlaví (Zvěřina, 2002). Vysvětlení homosexuality dle Freuda (1971) říká, že inverze není objasněna ani tezí, že je vrozená a ani domněnkou, že je získaná. Jestliže by byla inverze vrozená, museli bychom zjistit, co to zapříčinilo, pokud by nám však nestačilo vysvětlení, že člověk má už od narození spojen pohlavní pud s nějakým objektem. Co se týče získané inverze, je zde otázkou, jestli k vysvětlení tohoto stavu budou stačit vedlejší vlivy bez toho, aby jim muselo u člověka něco jít naproti. Tento fakt nemůžeme dle minulých úvah dále popírat. V civilizované společnosti je také ukotven velmi nízký, až averzní erotický zájem o děti (Zvěřina, 2002). Pokud se tato deviace u někoho objeví, je tato orientace označována názvem pedofilie. Taková osoba je pak ve společnosti odmítána a její sexuální jednání postihováno.

Jak zmiňuje Zvěřina (2002), centrum pro sexuální orientaci nebude s nejvyšší pravděpodobností na tom samém místě, jelikož se jejich odchylky mohou vyskytovat bez vzájemné závislosti. V naší společnosti je tedy normální, pokud je pohlavně zralý jedinec eroticky orientován na osobu opačného pohlaví.

2.4 Sexuální emoce

Jelikož sexuální pud není jednotný, můžeme vnímat i vícero sexuálních emocí: sexuální vzrušení, pocitové vyvrcholení či pocit zamilovanosti. Sexuální vzrušení je základní erotická emoce, která je typická výraznými prožitky muže a ženy. U mužů se vzrušení může projevit erekcí, u žen zase lubrikací poševní sliznice. Vliv na sexuální vzrušení mají hormony dopamin a noradrenalin. Tlumení tohoto vzrušení pak zajišťují kyselina aminomáselná či serotonin. Pohlavní hormony mohou za snížení prahu pro erotické podněty a také zvyšují sexuální aktivitu. Sexuální vzrušivost tedy znamená, jak snadno se se jedinec dokáže pohlavně vzrušit. Při sexuálním vzrušení je důležitý zrakový podnět. Pokud se ale nezměněný podnět často opakuje, vzrušení nabírá klesavé tendence. To platí i opačně, pokud se podnět obmění či úplně změní, erotická fascinace narůstá (Zvěřina, 2002).

Tuto tezi podle mého názoru mohou potvrdit celé řady párů, které spolu žijí několik let a které se rozhodnou vyzkoušet něco nového v sexuálním životě z důvodu počínající nudy, kvůli neobměněným podnětům a zaběhlé rutině.

Jak zmiňuje Zvěřina (2002), pocitové vyvrcholení je výsledek pohlavního styku. Orgasmu však může být dosaženo i onanií, nebo pouhou erotickou fantazií. Vyvrcholení má jak prožitkovou, tak periferní část. Prožitkovou komponentu pociťuje každý jedinec odlišně. Liší se i síla prožitku. V periferní komponentě můžeme vnímat stahy svalstva pánevního dna. Ženy mají mnohem častěji potíže dosáhnout orgasmu než muži. Tento fakt je podmíněn evolučním vývojem, jelikož ženský orgasmus nemá téměř žádný vliv na reprodukci, nebyl v přírodě důvod, aby byl posilován.

Sexuální uspokojení je stav, kdy dochází k uvolnění organismu po orgasmu. Tento stav pravděpodobně zapříčiňuje endorfin, jež je uvolňován v průběhu orgasmu a sexuálního vzrušení. Další sexuální emocií je zamilovanost. Ta je typicky lidskou vlastností a není naučená. Tato emoce nemá bezprostřední vztah s pohlavními hormony. Zamilovanost jako taková, vyjadřuje jistou erotickou touhu po určitém objektu (Zvěřina, 2002).

3 Sexualita osob s mentálním postižením

Přestože je lidská sexualita velice intimní záležitostí, patří mezi hojně užívaná témata. Přes tuto skutečnost však stále zůstává tabu sexualita osob s mentálním postižením. Sexualita osob s mentálním postižením se začala prodiskutovávat relativně nedávno, tzn. v době, kdy se do popředí začala dostávat všechna práva a potřeby těchto lidí a jejich integrace do společnosti. Nadále však zůstává mnoho věcí nedořešených a také množství nezodpovězených otázek (Mandzáková, 2013).

3.1 Historie zájmu o sexualitu osob s mentálním postižením

Sex a sexualita tu byli odedávna. O pravěkém soužití muže a ženy bohužel zmínky nemáme, avšak z jeskynních kreseb můžeme usuzovat, že druhotné pohlavní znaky byly psychosociálně významné už v tu dobu (Vrublová, 2005 in Mandzáková, 2009). Mezitím se však postoje lidstva mnohokrát změnilly. Od nevázaného, divokého sexu až po negativní či dokonce restriktivní pohled na jakýkoli sexuální náznak. Vůbec první racionální zmínku o sexualitě můžeme přiřadit k Hippokratovi, Platonovi a Aristotelovi, kteří se zmínili o sexuální dysfunkci, antikoncepci nebo také reprodukci. Ve středověku za projevy sexuality čekala „hříšníka“ hranice, na které byl upálen jako zplozenec ďábla. V průběhu věků se tedy střídaly tři postoje – postoj liberální, postoj restriktivní a tabuizovaný (Raboch, 1988 in Mandzáková, 2009)

3.2 Mýty a předsudky

Stejně jako u ostatních specifických skupin, tak i u osob s mentálním postižením se objevují různé nepodložené mýty a předsudky, které pramení z obav před neznámým. Proti těmto nežádoucím představám můžeme bojovat pomocí podání informací veřejnosti, rodinám a samozřejmě také odborníkům i neodborníkům z praxe. Nejvíce ilustrativní však bývají přímo konkrétní případy (Eisner, 2013). Na tomto místě bude uvedeny několik mýtů dle Eisnera (2013).

Mýtus první: Člověk s postižením nemá žádné sexuální potřeby, jeho myšlení je na úrovni malého dítěte.

Zde je důležité zamyslet se nad tím, kdo a kdy určil úroveň dítěte a pro jaké oblasti tato úroveň platí. Lékař či pracovník zřejmě myslel mentální stav dítěte. Ten však nemá souvislost s tělesným stavem dané osoby, která se s největší pravděpodobností vyvíjela v rámci normy.

I osoba s těžším stupněm mentálního postižení má základní fyziologické potřeby, sexuální nevyjímaje.

Pokud bude okolí k jedinci přistupovat jako k malému dítěti, může se dětsky skutečně projevat. Neuspokojené potřeby se však později mohou pomítnout například ve formě jisté agrese (Eisner, 2013).

Mýtus druhý: Osoby s mentálním postižením jsou sexuálně deviantní.

Už při vyslovení tohoto mýtu nahlas musí být každému jasné, že je to nesmysl. V populaci osob mentálně postižených se vyskytuje stejné procento deviantních osob, jako v té intaktní. I přes zcela zřetelnou nepravdivost výroku je tento mýtus nejvíce rozšířený. Opět toto stanovisko vychází ze strachu z neznámého a jiného. Je jednoduché říci, že se někdo chová deviantně, ale je nutné znát k tomu veškeré podrobnosti, které daného člověka nutily „deviantně“ se chovat. Tím je myšleno nedostatek soukromí, špatná osvětla apod. Je potřeba na celou situaci pohlížet v celkovém kontextu a uvědomit si, jak by se choval intaktní člověk v té samé situaci (Eisner, 2013).

Mýtus třetí: Člověk s mentálním postižením má neukojitelný sexuální apetit.

Tento mýtus je také velice častým. Mnozí příbuzní či opatrovníci předkládají důkazy a četné masturbaci, erekci apod. Musíme si ale uvědomit, jak málo soukromí osoby s mentálním postižením mají, a pokud sdílí pokoj s ostatními členy domácnosti, či je u nich pracovník nebo asistent, tak zjistíme, že žádnou jinou možnost nemají. Pokud je masturbace opravdu častá, může za to mnohdy nuda a nedostatek podnětů nebo opět nedostatečná osvětla (Eisner, 2013).

Mýtus čtvrtý: Lidé s mentálním postižením nesmí mít sex ani děti.

Žádný právní předpis nezakazuje komukoli mít pohlavní styk a plodit potomstvo. Tento mýtus pramení z obavy, že by osoby s mentálním postižením mohly zplodit potomka, který by byl rovněž takový. Na tomto místě je nutné říci, že nezanedbatelné množství osob s mentálním postižením nemá svou diagnózu z genetických důvodů, ale například z perinatálních nebo postnatálních příčin. Mnoho osob s mentálním postižením ale má povědomí o antikoncepci, a o jejich schopnostech mít, či naopak nemít dítě (Eisner, 2013).

Mýtus pátý: Lidé s mentálním postižením nejsou schopni vztahu.

Schopnost navázat a udržet vztah nezávisí na mentálním postižení. Stačí se rozhlédnout kolem sebe a uvidíme, kolik intaktních osob není schopných si udržet vztah. Skutečným problémem, který často nastává, je vůbec možnost nějaký vztah navázat. Takový vztah může být jak finančně tak organizačně velice náročný. Často mají páry potíže ve vlastních rodinách, které jejich vztah odmítají (Eisner, 2013).

Mýtus šestý: Lidé s mentálním postižením nenesou zodpovědnost za následky svého sexuálního života nebo vztahů.

Často si lidé myslí, že osoby s mentálním postižením jsou nesvéprávné, nerozumí zákonům a ani nedokáží kontrolovat své chování. To ovšem není pravda. Z právního hlediska je uživatel zodpovědný, pokud mu soudně nebyla omezena způsobilost k právním úkonům. Pravdou je že uživatelé si často svou zodpovědnost neuvědomují, protože jim nikdo neřekl, že zodpovědnost nesou. Opět je zde důležitá osvěta a zdůraznění nejen práv ale i povinností (Eisner, 2013).

3.3 Přístupy okolí k sexualitě osob s mentálním postižením

Konverzace o sexualitě osob s mentálním postižením u nás není obvyklá, čemuž napomáhá i to, že se přímo tyto osoby nemohou nebo nechtějí o své sexualitě vyjádřit. Mandzáková (2013) v této souvislosti zmiňuje Novosada (2009), který říká, že problém je v negativních postojích společnosti k sexualitě osob s mentálním postižením, přesto, že tyto lidé mají stejné potřeby jako většinová společnost.

Tyto postoje jsou zjevné i u pracovníků sociálních služeb, kdy někteří chápou zajištění služeb ve smyslu zajištění potravy, tepla a spánku, druzí jsou však schopni pochopit, že i vztahy jsou součástí potřeb osob s mentálním postižením. V některých zemích, jako je Německo, nebo Nizozemí dokonce se dokonce setkáváme s profesí sexuální asistentky pro osoby s postižením (Eisner, 2015 in Kramulová).

V dnešní době, kdy se snažíme o co největší inkluzi osob s postižením, může existovat tvrzení, že sexualita osob s mentálním postižením by se neměla lišit od sexuality intaktních lidí. Tento předpoklad však nikdy platit nemůže. Vždy budou vyvstávat tabu spojené se sexualitou osob s mentálním postižením, jelikož odborníci, kteří se zabývají sexualitou jako takovou, nepřisuzují intimní oblastem osob s mentálním postižením tak velký význam (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013).

Dnes se toto téma stále více otevírá, právě proto, aby širší veřejnost dostávala správné informace a také proto, aby zvláště u rodin, které ve svém středu mají osobu s mentálním postižením, nedocházelo k předpokladu, že jejich třeba už dospělí potomci jsou v intimních oblastech pořád dětmi. Přesto, že si musíme uvědomovat odlišnosti pramenící ze stupně mentálního postižení, nelze popírat potřebu sexu u osob s mentálním postižením, jako jednu ze základních fyziologických potřeb vlastní všem lidem, bez ohledu na případné indispozice. Rodiče dětí s mentálním postižením mají mnohdy strach o své ratolesti, a také se bojí důsledků jejich případných sexuálních zkušeností. Děje se tak zvláště kvůli špatné informovanosti v tomto tématu a také kvůli vlastním špatným životním zážitkům. Pro rodiče je nejhorší období

puberty, kdy se vytrácí ona dětskost a u jedince se dříve či později projeví v sexuální zralosti (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013). Rodiče se také bojí, že pokud budou se svými dětmi mluvit o sexu, budou pak děti chtít experimentovat. Často také neví, jak na otázky o sexu reagovat. Dítě v tuto chvíli má buď velice málo, nebo naopak velice mnoho informací o tomto tématu. Další strach rodičů plyne z možnosti sexuálního zneužívání a z toho, že jejich děti s postižením nebudou zcela rozumět svým pocitům (Keshav, 2006).

Štěrbová (2013) dále uvádí problém neviděné sexuality, což v praxi znamená, že rodiče, kteří nenašli dostatečné množství informací ať už u rodičů nebo v okolí, sexualitu svého dítěte ignorují, tudíž ji ani neusměrňují. Problémy, které tímto chováním nastanou a které se dají v pubertálním věku přehlédnout, mohou v pozdějším období znamenat závažné obtíže nejen pro samotného člověka s mentálním postižením ale i pro jeho okolí.

Je důležité mít na paměti, že osoby s mentálním postižením potřebují jak neustálé opakování teorie, tak možnost získávání zkušeností. Jak autorka zmiňuje, při tématu sexualita vzniká psychologický problém, kdy si veřejnost myslí, že sexualita = pohlavní styk. Proto se setkáváme se strachem, obavami nebo odporem vůči dané problematice. Důsledkem špatného informování jak veřejnosti, tak osob s mentálním postižením může být nenaplnění práv na ochranu před sexuálním zneužitím. Jelikož jsou lidé s mentálním postižením často velmi důvěřiví, jsou proto snadno ovlivnitelní a tím pádem zranitelní.

V rodině či škole by tak kromě lásky a péče měli rodiče a učitelé dítěti poskytnout alespoň základy sexuální výchovy dle standardů pro sexuální výchovu v Evropě- tzn. věku odpovídající. Neméně důležité jsou interakční schopnosti, které se získávají rodinným zázemím, sexuálními zkušenostmi nebo komunikací s vrstevníky. Toto všechno rozvíjí sexuální vědomí a cit, a dítě je poté připraveno na různé životní situace reagovat lépe, než kdyby nemělo o sexualitě povědomí (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013).

Problém nadchází v okamžiku, kdy osoby s mentálním postižením mají rozdílné informace a zkušenosti a nezáleží na tom, zda byly vychovány rodinami nebo pracovníky v nějakém zařízení. Je zde obrovské riziko zneužití, protože mohou sexuální chování ze strany pečující osoby vnímat jako příjemné a to zvláště u osob, se kterými jsou denně v kontaktu a které dobře znají, či naopak netuší, že se mohou bránit, pokud jim je toto chování nepříjemné (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013).

Často chybí informace o tom, co, kdy, kde a kdo jim může dělat. Lidé s mentálním postižením často nedovedou říci ne, nevědí co si počít s autoerotikou, která pro ně mnohdy znamená něco, za co mohou být potrestáni a něco, co je špatné. Mnohdy proto masturbují na nevhodných místech, nebo ve špatném čase. Kvůli nízké informovanosti jsou tito lidé nejistí

sami sebou a svým tělem, a to jim činí velké potíže i ve vztazích (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013).

U mužů s mentálním postižením, kteří jsou umístěni v nějaké zařízení, je také větší riziko nakažení virem HIV, jelikož mohou navazovat sexuální styk převážně jen s muži. Je však obtížné se v této oblasti zabývat sexuální výchovou protože tito muži se s homosexualitou neztotožňují. Mezi faktory, které přispívají k většímu riziku nakažení virem HIV, patří nedostatečné množství informací týkajících se sexu, sexuality a následné chybné uvedení získaných informací do praxe, díky čemuž se samotný sex nestává bezpečným (Malhotra a Mellan, 1996 in Cambridge, 2003).

Vangléřová, 2013 stanovila 3 základní předpoklady správného přístupu k sexualitě uživatelů:

1. Znalost principů lidské sexuality

Pracovník musí vědět co je v sexuálním chování ještě přijatelné a co už ne, musí umět poradit a pomoci v zorientování se ve vlastních tužbách a potřebách. Je také nutné znát specifika jednotlivých klientů.

2. Kultura práce s klientem

Pracovník by měl umět navázat s klientem přirozený kontakt, a vytvořit mu prostředí, ve kterém se bude dobře cítit. Osobněný přístup není žádoucí, stejně jako oslovování zdvořilými slovy typu brouček, zlatíčko, které degradují osobnost. Pozor by si měl pracovník dát i na doteky, které by měly v dospívání přirozeně přejít na běžný typ dotyků jako poplácání po ramenu, podání ruky apod. Pokud by přetrvávaly dětské doteky, mohlo by dojít k jejich chybné interpretaci.

3. Hranice

Udržení hranic může být někdy velice problematické, zvláště pokud je pracovník přibližně totožného věku jako klient.

Je proto nutné opakovat při každém náznaku porušení hranic, kdo má jakou roli. Při objasňování intimních záležitostí by měl pracovník dodržovat odborné avšak jasné a srozumitelné termíny.

Mandzáková (2013) uvádí, že je velice důležité brát v potaz individuální potřeby každého jedince, a to zvláště v případech, kdy chceme rozebírat např. rodičovství, sexualitu a partnerství osob s mentálním postižením. Existují sice určitá specifika, která tyto osoby mají, ale ty nikdy nebudou popisovat, co potřebují, nebo po čem touží.

S Mandzákovou se shoduje i Švarcová, která tvrdí, že každá jedna osoba je jedinečná a potřebuje proto také jedinečný přístup, který bude její možnosti podporovat a rozvíjet (Švarcová, 2006 in Mandzáková, 2013).

3.4 Sexualita osob s mentálním postižením v legislativě

Sexualita osob s mentálním postižením není v naší legislativě konkrétně vymezena. Je proto třeba vycházet z Listiny základních práv a svobod a Mezinárodních lidskoprávních smluv, například z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

V Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením (1992) můžeme nalézt článek 16, který chrání osoby se zdravotním postižením před zneužíváním, vykořisťováním a násilím. V tomto článku je zmíněna práce Policie ČR, která školí starší děti (nejen) se zdravotním postižením v právním vědomí a učí je, co mají dělat v případě ohrožení.

Článek 22 zase chrání soukromí, osobní údaje a rodinný život všech osob.

Velice důležitý je článek 23, který dává osobám se zdravotním postižením právo na rodinný život. V článku se také píše, že osoba, které byla soudně omezena svéprávnost, nadále rozhoduje o rodičovské zodpovědnosti.

Osoba se zdravotním postižením má také právo rozhodnout se o počtu a umístění svých dětí. Pouze soud může omezit rodičovská práva a povinnosti.

V České republice neexistuje nucená sterilizace a osoby se zdravotním postižením nejsou omezovány v plánování rodičovství a asistované reprodukci.

Listina základních lidských práv a svobod v první hlavě hovoří o svobodě a rovnosti všech osob jak v právech, tak i v důstojnosti. Ve druhé hlavě čl. 10 je zmínka o tom, že každý má právo na zachování své důstojnosti a ochranu jména a také, že každý má právo na ochranu soukromí a rodinného života.

3.5 Možnosti sexuální výchovy v domově pro osoby se zdravotním postižením

Zjevně ani pracovníci v sociálních službách nemají potřebné informace o sexualitě. Mnoho pracovníků si ke svým klientům vytváří až rodičovský vztah, čímž překračují svou roli poskytovatelů sociálních služeb. I toto může vést ke zmatení klienta, který poté také může překročit hranice a může dojít k přílišnému uzurpování si pracovníka jen pro sebe apod. (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013).

Sociální pracovník by měl být pro klienta jakýsi vzor, který ukazuje, jak se má člověk chovat, ale zároveň respektuje práva a povinnosti klienta (Štěrbová, 2013 in Mandzáková, 2013).

V dnešní době existuje mnoho osob s určitým typem mentálního postižení, které znají pouze jediné sociální prostředí a tím je domov sociálních služeb, ve kterém mají zajištěno rehabilitační vzdělání, poradenství, ubytování, stravu atd., a to vše je jim nabízeno prostřednictvím jiné fyzické osoby (pečovatel, ošetřovatel). Sexualita v domově sociálních služeb se určuje komplexností služeb a jejich vzájemným propojením a spoluprací (Mandžáková, 2013).

Podle Mandžákové (2013) také existuje rozpor mezi dvěma filozofiemi přístupu, tj. přístup tradiční (ochranářský nebo lékařský) a přístup moderní, který dává přednost potřebám uživatele.

Valenta a Muller (2003) tvrdí, že pokud se bude setrvávat v konzervativním přístupu, bez respektování nových poznatků a klienti budou dál v jejich pohledu zůstat pouze jako někdo, kdo je odkázán na jiné, je tento přístup ohrožující zejména pro to, že se mohou objevovat negativní jevy jako je zneužívání, šikana či hospitalizmus. Jak podle mě autoři správně poukazují, konzervativní metoda také spočívá v řešení rodičovství a sexuality oddělením mužů a žen a znemožnění či omezení jejich kontaktu mezi sebou.

Tomuto modelu se říká lékařský a jde v něm hlavně o diagnózu, ne však o individuální touhy a potřeby. Dnes se však už upouští od domovů sociálních služeb a nahrazují je moderní denní a týdenní stacionáře, které přestože mají více- méně stejnou funkci jako domov sociálních služeb, tak respektují individualitu každého člena a také se více zaměřují na jejich vývoj a podporu.

Sexuální výchova bývá v domovech často podceňovaná a není vnímaná jako důležitá. Sama mohu potvrdit, že celá oblast mnohdy nezabere více jak jedno krátké sezení se sociální pracovníci, k němuž se už pracovníce nevrací.

U cílové skupiny domova sociálních služeb si nevystačíme s klasickými osnovami rodinné výchovy (výchovy k manželství a rodičovství), které se často používají i pro osoby s lehkým mentálním postižením. Také osoby s těžším mentálním postižením mají právo na sexuální výchovu uzpůsobenou jejich schopnostem a z ní plynoucí informace o jejich těle a o právech a povinnostech související se sexualitou (Mandžáková, 2009).

Pracovníci v sociálních službách by se měli postarat o to, aby každý z uživatelů měl možnost zvolit si způsob prožití své sexuality, který mu vyhovuje, ale tak aby tím neomezoval ostatní uživatele ani pracovníky. Veškeré informace se vždy upravují podle momentálních rozumových schopností uživatele. V sexuální osvětě by neměly chybět informace o partnerských vztazích, pohlavních orgánech a jejich funkci či rodičovství. Všechny tyto zprávy by měly vést nejen k porozumění dané problematice ale hlavně k zabránění možných

negativních dopadů sexuality jako je například sexuální zneužívání (Vykydalová, 2006 in Mandzáková, 2009).

Mandzáková (2009) dále zmiňuje Burdovou (1988), která sepsala jisté předpoklady, který by měl pracovník provádějící sexuální výchovu mít:

- všeobecný přehled
- fantazie, flexibilita
- smysl pro humor
- běžné používání sexuálního jazyka bez uzardění
- upřímnost a rovné jednání
- emocionální stabilita
- dokonalá znalost uživatelů a s tím související empatický přístup
- vyrovnanost s vlastní sexualitou (případně vyřešená minulost)
- sexualita pro něj nesmí znamenat něco špatného
- cílem není omezení sexuality
- sexuální pocity nemají být propojené se zahanbením

Důvody k sexuální výchově v domovech sociálních služeb (Tóthová, 2001 in Mandzáková, 2009):

- kompletní zajištění péče se všemi aspekty života
- snížení agresivity uživatelů (nahromaděná sexualita se projeví zvýšeným neklidem, který může vyústit v agresi)
- zkvalitnění života
- možnost pozitivního působení na opačné pohlaví
- zlepšení emocionálních projevů
- zkvalitnění smyslu pro pořádek a hygienu (přitažlivost pro opačné pohlaví)

Snad nejdůležitější je, poučit osoby s mentálním postižením o možnosti bránit se, když jim nějaký dotyk nebude příjemný a také nácvik vhodné reakce.

Dalším důležitým bodem může být zmínka o existenci intimní zóny, a v neposlední řadě je vhodné doporučit uživatelům, na koho se mají obrátit v případě potíží, či nejistoty (Kozáková, 2004 in Mandzáková, 2009).

Praktická část

4 Metodologie praktické části

V této kapitole popíši cíl průzkumného šetření, průzkumné metody, které jsem si ke své práci vybrala.

4.1 Cíl průzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo metodou rozhovoru a pozorování zjistit, jak svou sexualitu vnímají muži s mentálním postižením a to ve dvou naprosto odlišných zařízeních.

4.2 Použité průzkumné metody

Pro můj průzkum byla zvolena metoda pozorování a metoda rozhovoru. Tyto metody budou v následujících řádcích popsány a také bude uvedena metoda zpracování dat.

4.2.1 Pozorování

Pozorování patří mezi nejstarší a základní metody výzkumu. Většinu vědění lidstva jsme se dozvěděli pomocí toho, že jsme sledovali dění kolem nás. Když zohledníme danou skutečnost, tak tuto metodu může použít každý z nás, a nemusí být nutně vědec. Je ovšem rozdíl mezi laickým a vědeckým pozorováním. Pozorování je vždy selektivní. Rozdíl mezi laickým pozorováním a pozorováním vědce je v jeho plánovitosti. Laik pozoruje věci zřejmé na 1. pohled, kdežto vědec si své pozorování předem naplánuje a definuje. Při pozorování si vědec klade 2 otázky: co pozorovat a jak pozorovat (Ferjenčík, 2010).

Pozorování se může zaměřit na miniaturní součást chování, mimiku apod. toto pozorování se pak nazývá molekulární, nebo se může zaměřit na větší jednotky a nazývá se molární. Molární pozorování je méně přesné než molekulární. Pokud tedy chceme sledovat rozsáhlejší jevy, je přínosnější zvolit si molární přístup. Naopak pokud budeme sledovat izolovanější události, zvolíme si molekulární přístup (Ferjenčík, 2010).

Při popisu vypořezovaných dat můžeme volit mezi izomorfní deskripcí a reduktivní deskripcí. Při izomorfní deskripci popisujeme přesný sled událostí a zaznamenáváme veškeré vypořezované chování. Tento popis pak vypadá jako povídka. Zakazuje se popisovat, co si pozorovatel myslí, musí zaznamenat pouze to, co vidí. Oproti tomu při reduktivní deskripci, jak vyplývá z názvu, redukuje zkoumané projevy tím, že je řadí do větších celků (kategorií). Nezaznamenáváme zde tedy přesně posloupnost jevů, ale zapisujeme je do předpřipravených formulářů (Ferjenčík, 2010).

Používáme 5 základních druhů pozorování:

- řízené x uměle vytvořené,
- zřejmé x skryté,
- strukturované x nestrukturované,
- přímé x nepřímé,
- osobní x s pomocí technických prostředků

U metody pozorování je nepochybně výhodou, že pozorovaný nemusí vědět, že je pozorován, tudíž se chová přirozeně.

Pro průzkum byla zvolena metoda nepřímého pozorování z toho důvodu, že jsem s jedním ze dvou vybraných zařízení měla možnost dlouhodobé spolupráce (16 měsíců), tudíž jsem mohla vidět některé sexuální projevy na vlastní oči a v určitých případech je porovnat i s výpovědí mnou zvolených respondentů.

4.2.2 Rozhovor

Rozhovor neboli interview použijeme v případě, jestliže nás zajímají konkrétní názory, přání či postoje dotazovaného. Rozdíl mezi pozorováním a interview je v tom, že data se získávají interaktivně a zprostředkovaně. Při pozorování je zkoumaný subjekt takřka mimo přímé dění, kdežto při rozhovoru se s tvůrcem rozhovoru setkává „face to face“. Při rozhovoru dochází k velkému ovlivnění respondenta a to jak pokládáním otázek, tak následnou reakcí na odpovědi. Získané informace jsou vždy zprostředkované, protože respondent má vždy určité specifické záměry, díky čemuž nám nikdy nepoví zcela vše, co si myslí. Zprostředkovanost je také dána jazykovým citem a povahou jazyka respondenta. Jeden ze zdrojů obtíží v komunikaci je to, že slovo není věc, tudíž to, co se nám honí hlavou, nikdy dokonale slovně nevystihneme. Další z možných nositelů obtíží při komunikaci je přenos kódované informace. Informace proudí informačním kanálem. Čím je tento kanál delší a rozvětvenější, tím zkreslenější bude výsledná informace (Ferjenčík, 2010).

Rozhovor můžeme klasifikovat podle několika kategorií. Podle počtu komunikujících osob dělíme rozhovor na monolog, dyadický rozhovor, triadický rozhovor a skupinový rozhovor. Dle formalizování řečové výměny máme rozhovor strukturovaný x nestrukturovaný, formální x neformální, výzkumný a poradenský. Dále můžeme rozhovor dělit z hlediska cíle rozhovoru. Interview pak může být poznávací (získávání informací) nebo formativní (ovlivňuje respondenta), (Ferjenčík, 2010).

Při metodě rozhovoru je velice důležitá správná volba otázek a jejich pořadí. Nesmíme zapomínat na to, že volba otázky ovlivní výpověď respondenta, proto se snažíme podávat otázky jasně a bez navádění k žádané odpovědi. Otázky dělíme na otevřené a uzavřené. Otevřená otázka má za cíl přimět klienta k širší výpovědi např.: Jak probíhala Vaše cesta do Itálie? Uzavřená otázka je ohraničená a dotazovaný si volí většinou jednu z předem stanovených odpovědí např.: Máš sourozence? Ano/ ne. Čím jsi jel do Itálie? Autem. Autobusem. Letadlem. (Ferjenčík, 2010).

Etapy interview podle Ferjenčíka (2010):

- **Přípravná:** Tvůrce rozhovoru musí vědět, co chce rozhovorem zjistit, koho osloví a jak bude rozhovor probíhat.
- **Úvodní:** Interviewující se představí respondentovi a připraví ho na rozhovor, v této fázi rozhovoru ještě nepokládáme otázky k jádru průzkumu, ale začneme jednoduššími - metoda ledolamů.
- **Jádro:** V této fázi pozvolna přejdeme z úvodních otázek k jádru zkoumaného problému.
- **Závěr:** V závěru rozhovoru zvolíme několik otázek na odlehčení situace a respondenta odměníme (pochvala, poděkování).
- **Vyhodnocení interview:** V poslední fázi analyzujeme surová data.

Metoda částečně strukturovaného rozhovoru byla k mému průzkumu vybrána s ohledem na cílovou skupinu, které se moje práce týká. Dalším důvodem výběru rozhovoru byla potřeba vidět bezprostřední reakce na otázky intimnějšího charakteru. Vzhledem k možnostem respondentů se tato metoda ukázala jako správná volba. Doslovný přepis rozhovorů je uveden v příloze, stejně jako přesné znění otázek.

4.3 Zpracování získaných dat

Z jednotlivých otázek rozhovoru byly pomocí metody vytváření trsů vytvořeny 3 základní oblasti:

- pohled uživatelů na budoucnost
- pohled uživatelů na lásku
- pohled uživatelů na sex

Metoda vytváření trsů slouží k seskupování získaných výroků do skupin, dle určitých kritérií. Zmíněné skupiny vznikají na základě podobností mezi určenými jednotkami. Díky tomuto procesu se vytváří obecnější kategorie, jež vznikly indukci. Kategorie se řadí do určité skupiny, dle její svázanosti s jistými opakujícími se jevy nebo např. charakteristickým uspořádáním. Mezi společné znak může patřit třeba časový překryv, tematický překryv nebo prostorový překryv (Miovský, 2006).

5 Popis zařízení a klientely

Pro svůj průzkum jsem si zvolila dvě zařízení. Jedním je domov pro osoby se zdravotním postižením, kde byla konána hlavní část průzkumu, druhé je centrum pro osoby s mentálním postižením. Z hlediska zachování anonymity zmíním pouze několik základních informací. Domov pro osoby se zdravotním postižením je středně velké, nekoedukovaný zařízení. Jedná se, o ryze mužské zařízení. Uživatelé zde mají pokoje po 2 až 6 osobách. Klientelu domova tvoří, jak už jsem zmiňovala, muži a to věku od 18 do 64 let s mentálním a s kombinovaným postižením.

Centrum pro osoby s mentálním postižením, je menším typem zařízení, který má specializované oddělení pro osoby s těžkým mentálním postižením. Jedná se o centrum denních služeb, tudíž do něj uživatelé denně dochází. Klientelu tvoří ženy i muži od 18 do 64 let s mentálním a s kombinovaným postižením.

Pro zajištění anonymity a dodržení etického kodexu, byla klientům v této práci změněna jména.

6 Výsledky průzkumu

V této kapitole budou stručně popsány dostupné osobní údaje každého z vybraných klientů a ty budou doplněny o výsledky interview a průzkumu. Prvních 9 klientů je z domova pro osoby se zdravotním zařízením, další 4 dochází do Centra pro osoby s mentálním postižením a žijí v podporovaném bydlení. 2 ze 4 uživatelů jsou ženy. Tyto ženy byly zařazeny do průzkumu, aby bylo možné nastínit i jejich pohled na svou sexualitu a vztahy.

1. Jindřich

Jindřich se narodil v roce 1960 a v domově je od roku 1969. Jeho opatrovníkem se stala obec. Zdravotní údaje Jindřicha po narození nejsou známy. Rodiče byli zbaveni rodičovských práv pro hrubé zanedbání péče. Následně byl Jindřich v 9 ti letech rodičům odebrán. Další údaje z této doby nejsou známy.

Jindřichovi byla diagnostikována středně těžká mentální retardace bez dalšího přidruženého postižení. Uživatel je společenský, snadno navazuje kontakt, občas je náladový a impulzivní. Rád kouří a často pije alkohol, kvůli kterému se projevuje agresivně. Velice rád hraje na keyboard a poslouchá hudbu. Také je velmi výtvarně talentovaný- nejraději vyrábí keramické pece s různými postavičkami. Velkou oblibu má v konverzaci na jakékoli téma.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Jindřich je nestarším uživatelem, se kterým jsem dělala rozhovor. Ví, co to znamená přátelství, a nemá problém s navazováním vztahů. Z rozhovoru jsem však zjistila, že někdy lásku zaměňuje s přátelstvím a naopak. Dle jeho slov zná pocit zamilovanosti a dokonce měl i možnost navázat dlouhodobý vztah s dívkou z jiného zařízení. Tento vztah probíhal relativně běžným způsobem včetně společných aktivit, líbání a mazlení. Jindřich byl také schopen poskytnout své partnerce podporu v těžké životní situaci. Jeho sexuální orientace je nevyhraněná dle jeho slov se mu někdy líbí muži, někdy ženy. Pojem sebeuspokojování Jindřich zná, ale z rozhovoru vyplynulo, že tuto činnost neprovádí a považuje ji za nechutnou. Podstatu sexu a vše co s ním souvisí, zná. Také umí určit minimálně jeden druh antikoncepce a ví, že prezervativ slouží i jako ochrana před HIV. O sexuálním zneužívání má Jindřich také povědomí a z rozhovoru vyplynulo, že ovládá i způsob jak se bránit.

Velké množství informací o sexu a sexualitě má z televize, a na případné doplňující informace by se zeptal jedné z pracovnic v zařízení. Co se týče Jindřichovi budoucnosti, je jeho představa docela reálná - mezi jeho hlavní přání do budoucna patří, aby směl sám navštěvovat nedaleké město.

Také by se dle jeho slov dokázal postarat o dítě. Svatbu by tento uživatel nechtěl, jelikož se mu zdá zbytečná.

Výsledky rozhovoru u Jindřicha korespondovaly s mým pozorováním ve všech směrech. Jindřich rád komunikuje s ostatními uživateli, ale ve skrze je spíše samotářský. Pokud mu někdo něco vyčítá, tak se urazí. Často a rád masíruje pracovnice, ovšem jen pokud mu to dovolí. Mladším uživatelům dává peprné rady ohledně sexu.

2. Leonard

Leonard se narodil v roce 1988 a do domova nastoupil roku 1998. Jeho opatrovníkem je Leonardova babička. Matka uživatele trpěla silnou epilepsií a byl jí diagnostikován Rettův syndrom, proto byla trvale umístěna v rehabilitační zařízení. Otec Leonarda měl taktéž epilepsii s diagnostikovanou lehkou mentální retardací, byl absolventem základní školy praktické. Leonardův sourozenec je trvale umístěn v adoptivní péči. Leonardovi byla diagnostikována střední mentální retardace, tumultus sermonies, epilepsie a časté ekzematické stavy. Je dítě z první gravidity, matka užívala anti-epileptika, což se podle lékařů podepsalo na Leonardově stavu. Jeho porodní váha byla 3015gramů a vývoj byl od počátku opožděný. Do 1 roku byl uživatel v péči matky, pot by přemístěn do dětského domova. Ve 4,5 letech Leonarda adoptovala babička. V roce 1998 musel být hospitalizován v psychiatrické léčebně v Olomouci.

Leonard je velice náladový, často se u něj objevují autostimulační projevy - kývání se, třepetání prsty, klepání nohou, občas používá jak verbální tak fyzickou agresi proti ostatním. Je roztěkaný a impulzivní. Je eretický typ. Má rád hudbu a veškerou elektroniku - rád se chlubí novými cd či flesh disky. Velmi si oblíbil kávu. Je rád chválen a také rád pomáhá.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Leonard dokáže odlišit přátelství a lásku, ale co samotné pojmy znamenají, vysvětlit nezvládne. Dle rozhovoru touží po vztahu a svou vysněnou dívku si dokáže snadno představit. Zamilovaný podle jeho slov ještě nebyl.

Uživatel dokáže reálně popsat, jak by měl jeho vztah vypadat. Když jsem mu položila otázku co je to sex, tak dlouho váhal a nakonec i chybně odpověděl. Na otázku, zda někdy zažil sex, Leonard odpověděl kladně, ačkoli jsem z rozhovoru pochopila, že uživatel nikdy žádný vztah neměl.

Co je to sebeuspokojování uživatel věděl, a přiznal, že tuto aktivitu provozuje. Báł se ovšem abych to nikomu v zařízení neřekla. Pojem antikoncepce Leonard neznal, a ani po přiblížení pojmu nedokázal správně vyjmenovat druhy.

Na otázku koho by se zeptal v případě nejasností ohledně sexu, odpověděl, že mě, pokud dostanu „jedničku“ z této práce. Co je sexuální zneužívání, Leonard věděl. Svou budoucnost si uživatel představoval ne zcela reálně – chtěl by dům, děti, auto a svatbu.

Výsledky pozorování korespondovaly s rozhovorem téměř ve všech bodech. Leonard svou sexualitu nedává příliš najevo, spíše ho zajímá veškerá elektronika a hudba. Velký zájem však má v rozpuštěných dlouhých vlasech – když jsem se jednou skláněla nad jiným uživatelem, znenadání ke mně přišel a začal mě hladit po vlasech se slovy „moc se mi líbí Tvoje vlasy Báro“.

3. Emanuel

Emanuel se narodil roku 1980 a do domova byl přijat v roce 1987. Jeho opatrovníkem je obec. Matka uživatele byla silná alkoholička a kvůli tomu také brzy zemřela a Emanuelův otec byl stejně jako matka alkoholik. Také zemřel.

Emanuel je dítě z 1. gravidity. Jeho porodní hmotnost byla 1600 gramů, a od počátku u něj byl pozorován opožděný vývoj. Následně mu byla diagnostikována střední mentální retardace. Emanuel byl po narození umístěn do ústavní péče- nejdříve kojenecký ústav, poté byl přeložen do dětského domova.

Emanuel je velice společenský, rád si povídá, je ochotný a snaží se se vším pomáhat. Občas bývá náladový a nemá rád změnu zaběhlých stereotypů. Velice pozitivně však reaguje na nové zaměstnance domova.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Emanuel dokáže velice dobře rozlišit přátelství a lásku a snadno navazuje přátelské vztahy. Pojem přátelství chápe, stejně tak i pojem láska. Dle rozhovoru uživatel touží po navázání kontaktu s dívkou. Svou vysněnou přítelkyni dokáže dobře popsat. Svůj případný vztah popsal velice reálně a ke své budoucí dívce by se choval pozorně. Co se týče sexu tak uživatel tento pojem chápe a dle jeho slov by ho chtěl zažít.

Co je to sebeuspokojování si vzpomněl až při přiblížení pojmu, načež mi sdělil, že pokud nemá dívku, tak tuto aktivitu provozovat nechce. Většinu dosavadních informací, které uživatel o sexu má, pochází z televize. Pojem antikoncepce Emanuel vůbec neznal a teprve po důkladném zopakování a vysvětlení pojmu si částečně vzpomněl. V zařízení by se tento uživatel obrátil na jednu z pracovnic, pokud by chtěl vědět nějaké informace ohledně sexu a sexuality.

Svou budoucnost si Emanuel představuje poměrně nereálně - chtěl by děti - ovšem podle jeho slov jen na zkoušku, přítelkyni, dům, psa a svatbu. Na otázku jestli ví, co znamená sexuální

zneužívání, odpověděl kladně. Také jsem zjistila, že zkušenost se zneužíváním má a to ve formě osahávání od jiného uživatele.

Výsledky pozorování korespondovaly s rozhovorem ve všech bodech. Emanuel s nadšením vítá každou novou tvář v zařízení (především ženy) a snaží se jim všemožně pomáhat. Se spolubydlicími uživateli občas sleduje na pokoji erotické pořady a společně o nich diskutují. Velké potěšení pro něj znamená, když může obdarovat nějakou dívku. Když se blíží každoroční ples tak se na něj už dlouho dopředu těší a doufá, že bude tančit s mnoha ženami.

4. Prokop

Prokop se narodil roku 1993 a do domova byl přijat v roce 2013. Jeho opatrovníkem je jeho adoptivní otec. Otec Prokopa byl gambler a také uživatel drog, matka silná kuřačka a alkoholička. Prokop se narodil jako jedno z trojčat, další 2 sourozenci však zemřely ihned po porodu. Uživatel má diagnostikovanou střední mentální retardaci. Prokop má nyní svou adoptivní rodinu, o které tvrdí, že je to to nejlepší, co ho mohlo potkat. Z dob dětství a puberty nejsou další údaje známy.

Prokop je velice komunikativní, ale svéhlavý uživatel. Má rád hudbu, akční filmy a tanec. Také rád pije alkohol, který je pak příčinou různých roztržek s ostatními uživateli.

Občas dokáže být velice ochotný a nápomocný, také však využívá svých rozumových schopností a navádí některé uživatele k „věcem, které se nesmí“ (např. vulgární výrazy).

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Prokop je v zařízení teprve krátce a před nástupem do Domova dokončil střední školu praktickou. Pojem přátelství definoval skoro odborně s plným porozuměním významu. Dokonce se pozastavil nad rozdílem mezi kamarádem a přítelem (viz. Příloha). Prokop dokázal také definovat lásku a to ve všech směrech. Uživatel dokáže snadno navazovat vztahy jak přátelské, tak intimní. Při interview mi sdělil, že měl dlouhodobý heterosexuální vztah, který trval 3 roky a skončil kvůli neshodám s matkou partnerky. Od té doby žádný podobný vztah nenavázal. Pojem sex Prokop dokázal vysvětlit, a sdělil mi také, že ho s bývalou partnerkou zažil. V tomto duchu samovolně navázal na antikoncepci, kterou opět důkladně rozebral. Masturbaci uživatel přiznal. Pojem sexuální zneužívání uživatel zná a chápe. Co se týče otázek o budoucnosti, tak uživatel odpovídal s rozmyslem a relativně reálně.

Přál by si odejít z domova,(ve skutečnosti, je to opravdu více než pravděpodobné, vzhledem k jeho možnostem) založit rodinu, najít si práci a mít svatbu.

Výsledky pozorování opět korespondovali s rozhovorem. Prokop, jak už jsem zmiňovala je velice svéhlavý a mnohdy je iniciátorem různých prohřešků. Když má dobrou

náladu, tak se snaží pomáhat mladým pracovnícím. Několikrát byl načapán, jak oknem pozoruje pracovnice na konci směny při převlékání v šatně.

5. Rudolf

Rudolf se narodil v roce 1976 a do domova byl přijat roku 1987. Jeho opatrovníkem je jeho otec. Matka Rudolfa žije bez zjevných obtíží, otec je silně neurotický. Uživatel má 2 intaktní sourozence, které pravidelně navštěvuje. Rudolf je dítě z 2. gravidity. Jeho porodní hmotnost byla 3480 gramů. Poporodní průběh uživatele byl patologický, s pozdním asfyktickým syndromem a nitrolebním krvácením. Uživateli byla diagnostikována střední mentální retardace.

Rudolf rád dělá výrobky z keramiky, velice ho baví cestování a často pobývá doma. Také rád vaří a je velmi ochotný. Rudolf bývá velice často vulgární, a to především ve společnosti mužů.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Rudolf ve svých odpovědích uvedl, že není rozdíl mezi láskou a přátelstvím. Pro oba tyto pojmy měl jako zástupce jednu osobu – svou dívku Janu. Kamarády však dokázal vyjmenovat. Rudolf považuje také Janu za svou vysněnou dívku Rudolf dle odpovědí v rozhovorů považuje Janu jako neodmyslitelnou součást jeho života. Jejich vztah je zcela přirozený – dopisují si přes telefon, navštěvují se, jezdí spolu na prázdniny (v doprovodu rodičů) a také si navzájem dávají dárky. Co je to sex uživatel ví a se svou přítelkyní ho zažil. Pojem masturbace Rudolf zná, ale tvrdí, že ji nepraktikuje. Uživatel také ví, co je to antikoncepce a dokáže vyjmenovat, jak antikoncepci kterou užívají ženy, tak antikoncepci, kterou užívají muži. Pokud by chtěl Rudolf získat nějaké informace o sexu, tak by se zeptal své klíčové pracovnice. Uživatel zná pojem sexuální zneužívání (zjištěno po jeho krátkém přiblížení)- jeho klíčová pracovnice s ním toto téma probírala. Budoucnost si klient představuje v souvislosti se svou přítelkyní. Chtěl by mít vlastní dům a myslí si, že by se s Janou dokázali postarat o dítě. Rudolf by chtěl být také u porodu.

Výsledky pozorování korespondovali s rozhovorem. Rudolf často a rád mluví o Janě a také se občas přijde pochlubit s novým dopisem či dárkem.

Na společenské události, které jsem měla možnost se zúčastnit, tančil pouze se svou přítelkyní, ta mu mezi tancováním seděla na klíně a líbala se s ním.

6. Florian

Florian se narodil v roce 1982 a do domova byl přijat roku 1989. Jeho opatrovníkem je obec. Rodiče byli oba alkoholici.

Florian je dítě z 1. gravidity. Jeho porodní hmotnost byla 3500 gramů. V raném věku měl časté záněty horních cest dýchacích, otitidy, dyspepsie. Byla mu diagnostikována střední mentální retardace. Pro hrubé zanedbání péče byl ve 4 letech odebrán rodičům. Neúspěšně byl umístěn do pěstounské péče, kde se však agresivně projevoval. U Floriana se projevovala snížená adaptabilita, proto byl v letech 1988-1989 umístěn v psychiatrické léčebně Branky.

Florian rád maluje, zvládá jednoduché pracovní činnosti. Někdy dokáže být vstřícný, ale vyžaduje klidný a trpělivý přístup. Velice si potrpí na pochvaly, je společenský a citlivě vnímá kritiku.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Florian nepatří mezi příliš sdílné uživatele, proto byl rozhovor s ním velice obtížný. Pojem přátelství Florian chápe, ale nedokázal ho definovat. Stejně tak lásku. Podle jeho slov však cítí štěstí, když se řekne láska. Svou vysněnou dívku popsal velice důkladně včetně proporcí hýždí a prsou. Zamilovaný podle jeho slov Florian ještě nebyl. Se svou dívkou by se uživatel chtěl vídat 1x za 2 dny, jelikož dívky prý stojí moc peněz. Florian popsal jeho teoretický vztah reálně.

Co je to sex uživatel věděl, dokonce přiznal, že se s ostatními uživateli kouká na erotické filmy. O masturbaci se se mnou Florian odmítl bavit a já jeho přání respektovala. Pojem antikoncepce uživatel znal. Co se týče sexuálního zneužívání, uživatel si nebyl jistý, zda pojem zná či nikoli a také nevěděl, zda mu vadí, když na něj sahají ostatní uživatelé. Budoucnost si Florian představuje s dívkou, se kterou by měli společný dům a děti. Také by si přál svatbu, na které by bylo hodně lidí.

Pozorování korespondovalo s výpovědí uživatele ve většině případů. Florian má silné přátelské vazby s mnoha uživateli, včetně uživatelů verbálně nekomunikujících a imobilních. Florian je i přes jeho náladovost u ostatních uživatelů velmi oblíbený.

Tento uživatel velice rád oslovuje pracovnice zdobnělinami a přezdívkami typu: lásko, beruško, broučku. Je důležité si včas přesně určit meze a ty mu pravidelně opakovat. Několikrát se mi stalo, že při přípravě svačiny ke mně přistoupil a snažil se mě pohladit po hýždích. Po důrazném vysvětlení nevhodnosti jeho chování, jeho pokusy ustaly.

7. Josef

Josef se narodil v roce 1984 a do domova byl přijat v roce 1988. Opatrovníkem Josefa je obec.

Uživatel Josef je dítě z 1. gravidity, otec i matka jsou zdraví, avšak žádné jiné dostupné informace o nich Josef nemá. Porodní hmotnost uživatele byla 2800 gramů, nebyl kříšen. Po porodu mu byla diagnostikována artrogryphosis congenita hlubokého typu, spinální svalová atrofie progresivního typu. Později Josefovi byla diagnostikována také středně těžká mentální retardace.

Josef byl z novorozeneckého oddělení přeložen na infekční oddělení pro nosičství bakterie E-coli a odtud byl převezen do kojeneckého ústavu v Ostravě.

Uživatel je působí velice klidně a nekonfliktně. Je vstřícný, většinou dobře naladěný. Josef mluví srozumitelně v celých větách s dobrou výslovností. V cizím prostředí a v psychicky obtížnějších situacích je nervózní, stydlivý a plachý. Z jeho diagnózy vyplývá, že je plně odkázán na pomoc druhé osoby, přesto se dokáže sám napít z hrnečku s větším obvodem, konzumuje tuhou stravu (musí však být krměn u jídel, které si sám nevezme ústy) a udržuje čistotu. Potřebu na toaletu ohlásí.

Josef je orientován v čase, a umí základy trivia (čtení, psaní, počítání). Uživatel velice rád maluje ústy a je členem UMUNu (sdružení umělců malujících ústy a nohama). Josef se pohybuje kouláním.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Josef byl prvním uživatelem, se kterým jsem dělala rozhovor. Podle jeho výpovědi jsem zjistila, že nemá problém navazovat vztahy na přátelské úrovni a přátelé pro svůj život potřebuje. Když jsem v našem interview došla na otázky o lásce, viditelně znervózněl a odpovědi byly vyhýbavé. Nakonec však vypověděl, že co je láska ví, a že v minulosti k jedné dívce tento cit choval. Představu o své vysněné dívce má poměrně jasnou a reálnou. Také jeho očekávání budoucnosti jsou reálné. Ví a chápe, že se o sebe sám nedokáže postarat a proto nemůže ani založit úplnou rodinu. Část rozhovoru zaměřená na sex a sexuální zkušenosti byla Josefovi vyloženě nepříjemná a uživatel nechtěl odpovídat s tím, že toto téma vůbec nezná. Slovo i význam antikoncepce však znal a stejně tak i věděl, co se skrývá pod pojmem sexuální zneužívání.

Josefova výpověď korespondovala s mým pozorováním ve všech oblastech kromě oblasti sexuální, kde jsem měla možnost vyzkoušet, že v poledním klidu za tímto uživatelem nezřídka docházel jiný uživatel, který mu rukou prováděl stimulaci penisu. Večer občas Josef spolu se svými spolubydlícími sledoval erotické pořady.

U tohoto uživatele se dá snadno demonstrovat, jak omezené možnosti tyto osoby mají, pokud nemají přístup k osobám opačného pohlaví (vyjma sester a sociálních pracovníků). I přesto, že tento uživatel neustále mluví o dívkách, a o tom jak by nějakou chtěl, tak se musí spokojit s tím, co je mu umožněno.

8. Alan

Alan se narodil v roce 1973 a do domova nastoupil roku 1982. Opatrovníkem Alana je obec. Alanovi rodiče byly oba absolventi základní školy praktické (dříve zvláštní školy). Oba rodiče byly alkoholici. Otec matku před Alanem často tloukl, což se projevuje v jeho nynějším strachu z mužů. Uživatel je dítě z 2. gravidity, jeho porodní váha byla 2500 gramů. Alan byl po porodu hypotrofický. Měl staršího sourozence, (narozen 1971) který však brzy po narození zemřel. V roce 1979 byl Alan hospitalizován v psychiatrické klinice v Olomouci, kde mu diagnostikovali středně těžkou mentální retardaci a dyslalii. V roce 1980 opět hospitalizace v psychiatrické léčebně, tentokrát v PL Branky, kde v jeho zprávě potvrzují středně těžkou mentální retardaci, a určují deprivaci v důsledku primitivní alkoholické rodiny.

Alan navštěvoval zvláštní školu v Litvli (dnes ZŠ praktická). Uživatel je verbálně obratný, řeč je však mírně patlavá. Rád zpívá, bývá spíše klidný, jen občas je afektivně dráždivý. V sociálním kontaktu je často submisivní a nejistý.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Alan chápe význam přátelství, ale nedokáže ho správně popsat. V zařízení má však nejlepšího přítele. Láska pro něj znamená stav, kdy má přítelkyni. Homosexualitu naprosto odmítá a nebere ji jako druh lásky. Alan má dlouhodobý vztah s přítelkyní Janou, kterou také popisuje jako svou vysněnou dívku. Svoje pocity při stavu zamilovanosti přirovnává ke štěstí. Se svou přítelkyní se vidí 2x ročně. Jejich vztah probíhá běžně včetně fyzického kontaktu (vyjma sexu). Uživatel ví, co znamená pojem sex, dokáže ho i popsat, ale ještě ho nezažil. Pojem sebeuspokojování zná, ale popírá praktikování této činnosti. Svůj sexuální život ani dotazy v zařízení rozebírat nechce.

Odpověď co je sexuální zneužívání zná, avšak neví co má dělat v případě že by byl zneužíváním ohrožen. Svou budoucnost vidí ve stejném zařízení jako je doposud jen s tím rozdílem, že by k sobě přestěhoval přítelkyni a měli by spolu 2 děti. Také by chtěl svatbu.

Alanova výpověď korespondovala s mým pozorováním. Alan stejně jako Rudolf často mluví o své přítelkyni. Dále se uživatel příliš nevyjadřuje a sexuálně veřejně neprojevuje.

9. Jáchym

Jáchym se narodil v roce 1975 a do domova byl přijat roku 1979. Jeho opatrovníkem je obec. Otec Jáchyma nebyl v záznamech uveden, matka je sociopatická osobnost.

Jáchym je dítě z 6. gravidity, jeho porodní hmotnost byla 1000 gramů. Po porodu byl asfyktický a prodělal několik respiračních infekcí. Ve 3 měsících byl Jáchym umístěn do kojeneckého ústavu v Krnově, a poté do dětské psychiatrické léčebny Branky, kde mu byla diagnostikována středně těžká mentální retardace.

Jáchym je velice talentovaný ve výtvarné tvorbě, má rád zvířata (hlavně psi) a je velice šikovný na různé pomocné práce. Uživatel je výřečný, bez zjevných řečových obtíží.

Výsledky rozhovoru a pozorování:

Jáchym dokázal správně definovat přátelství a také určil několik nejlepších přátel nejen ze zařízení, ale také odjinud. Pojem láska Jáchym také znal a přiznal, že je zamilovaný do kamarádky z nedaleké obce. Vysněnou dívku popsal především povahovými vlastnostmi a zdůraznil, že by nechtěl, aby jeho dívka byla na něčem závislá. Jáchymovo sblížení s dívkami je velice pomalé, jelikož chce, aby na vše byla jeho přítelkyně připravená. Co je to sex ví, ale při rozhovoru o něm je značně rozpačitý. Přiznává, že sex ani líbání ještě nezažil a že na to má dostatek času. Pojem masturbace zná, ale praktikování této činnosti nepřiznává. Antikoncepci i její druhy Jáchym zná. S pojmem sexuální zneužívání je uživatel obeznámen. Jáchym má v zařízení pracovníci, které důvěřuje natolik, že by se jí zeptal na informace ohledně sexu a sexuality. Svou budoucnost si představuje v rodinném domě s vysněnou ženou, 2 dětmi a se psem. Také by chtěl uspořádat svatbu, na které by byli všichni přátelé a nevěsta bez závoje.

Výpověď Jáchyma koresponduje s pozorováním. Jáchym se velice přátelí s Josefem, kterého doprovází na téměř všechny výlety či akce. Jáchym je velice ochotný a rád si povídá o ženách. Často je smutný, protože nemá žádný trvalý vztah a chtěl by dívku, která je intaktní.

Pro můj průzkum jsem si vybrala také 2 uživatele, kteří dochází do jiného zařízení a žijí v podporovaném bydlení, abych mohla srovnat jejich pohled na sex a sexualitu s pohledem uživatelů trvale žijících v Domově pro osoby se zdravotním postižením. V tomto zařízení prováděla pouze rozhovor.

1. Marián

Marián se narodil v roce 1985 a denně dochází do centra pro osoby s mentálním postižením. V současnosti žije v podporovaném bydlení spolu s dalšími 7 uživateli. Otec Mariána zemřel na zástavu srdce a matka je alkoholička. Mariánovo postižení je získané - matka ho poslala pro alkohol a uživatele srazilo auto.

Veškeré postižení i důvod svého stavu si Marián plně uvědomuje a o své matce se odmítá bavit. Marián má mladší sestru a jednoho nevlastního sourozence.

Výsledky rozhovoru:

Marián správně definoval přátelství a dokázal ho odlišit od lásky. Svou vysněnou dívku popsal především povahovými vlastnostmi, na vzhledu mu nezáleželo. Uživatel popsal intenzivní prožívání zamilovanosti. Dokonce v tomto stavu psal básně. Marián vypověděl, že měl jeden nefunkční vztah. Svůj budoucí vztah popsal, co se týče prováděných aktivit (chození do kina, divadla, líbání atd.) reálně. Sex by chtěl pravděpodobně zažít. Pojem masturbace ani sebeuspokojování neznal, na zmíněnou činnost si však vzpomněl po tom, co jsem mu popsala o co se jedná. Její provádění však popřel. Pojem antikoncepce uživatel znal, avšak jen jednu z možností určenou pro dívky. S otázkou ohledně sexuality by uživatel neměl problém se svěřit konkrétní pracovníci v zařízení. Co znamená pojem sexuální zneužívání, uživatel ví. Svoji budoucnost Marián vidí pragmaticky- na prvním místě je pro něj zdraví a práce. Dále by si přál rodinu a děti. Marián se při rozhovoru nestyděl a byl sdílný.

2. Morris

Morris se narodil v roce 1981 a také denně dochází do centra pro osoby s mentálním postižením. Stejně jako Morris tak i tento uživatel žije v podporovaném bydlení se 7 uživateli. Tvoří trvalý pár s jednou z uživatelék podporovaného bydlení. Otec Morrise zemřel, s matkou se navštěvuje. Uživatel má 1 sourozence.

Výsledky rozhovoru:

Morris nedokázal podrobněji popsat přátelství. Přátelí se s jedním uživatelem podporovaného bydlení. Lásku vyjádřil jako „chození s holkou“. Vysněnou dívku popsal krátce a to jak povahovou vlastností, tak vlasovou preferencí (blond vlasy má i jeho dívka). Zamilovanost popsal jako stav, kdy cítí ambivalentní pocity- jednak je nervózní, jednak se cítí příjemně. Mezi aktivity, které ve vztahu se svou dívkou provozují, podle Morrisových slov patří chození na kávu a milování. S odpověďmi na intimnější otázky chvíli váhal, posléze, když jsem ho ujistila, že jde o běžnou věc, přiznal tělesný kontakt se svou dívkou ve formě líbání a mazlení. Pojem masturbace uživatel znal, ale vlastní zkušenost nepřiznal. Morris znal jak pojem antikoncepce, tak také různé druhy. S otázkami intimnějšího charakteru by se obrátil na stejnou pracovníci jako předchozí uživatel. Uživatel neznal pojem sexuální zneužívání, avšak po vysvětlení přiznal, že zkušenost se zneužíváním má. Podle jeho slov ho osahávali někteří z ostatních uživatelů. Po tom, co se však bránil, se to nikdy neopakovalo. V budoucnosti by uživatel chtěl svatbu se svou přítelkyní, dům, 3 děti, auto a psa.

Na závěr svého průzkumu bych chtěla nastínit i pohled mentálně postižených žen. Vybrala jsem si 2 dívky ze stejného zařízení, ze kterého pocházeli poslední 2 výše zmiňovaní respondenti. 1. z dívek je přítelkyní Morrise.

1. Leontýna

Leontýna se narodila v roce 1981 a denně dochází do centra pro osoby s mentálním postižením. Respondentka žije v podporovaném bydlení se 7 uživateli. Matka zemřela na zástavu srdce a s otcem se nenavštěvuje (vysvětleno níže v textu). Leontýna má 2 sourozence- bratra a sestru, která jí občas vypomáhá.

Výsledky rozhovoru:

Leontýna svou definici přátelství téměř definovala počátek vztahu mezi mužem a ženou. Jako své nejbližší přátele uvedla několik uživatelů z podporovaného bydlení. Respondentka velice široce popsala lásku a uvedla, že je špatné, pokud do vztahu zasáhne 3 osoba. Podle jejích slov toto bývá důvod vzniku hádek. Také uvedla, že je v momentálním vztahu spokojená a cítí se dle jejích slov " konečně šťastná ". Svého vysněného muže popsala především povahovými vlastnostmi a velký důraz kladla na to, aby ji do ničeho nenutil a byl hodný. Leontýna nejdříve odpověděla, že nikdy zamilovaná nebyla a po doptání zda ani do svého přítele, odpověděla, že do toho ano. Se svým přítelem se vidá denně (rozpor s výpovědí přítele- ten tvrdil, že pouze o víkendech). Vztah s přítelem, dle výpovědi probíhá pohodově. Pojem sex uživatelka znala a přiznala i zkušenost v tomto směru. Podle jejích slov by jí bylo nepříjemné jakékoli osahávání od někoho jiného než od jejího přítele. Pojem sebeuspokojování uživatelka znala a uvedla i příležitostné provádění této aktivity. Na otázku antikoncepce uživatelka bezchybně odpověděla. Co je to sexuální zneužívání Leontýna věděla. První co jí při vyřčení otázky napadlo, bylo zneužívání v rodině. Když jsem se jí ptala, jestli někdy sexuální zneužívání zažila tak tiše odpověděla, že ano. Dle výpovědi ji znásilnil otec i přes její odpor. Matka o této skutečnosti věděla, dokonce si znásilnění nechala potvrdit gynekoložkou. Nakonec svého manžela však na policii nenahlásila. Při rozhovoru bylo na Leontýně vidět, že i přesto, že se událost stala dle jejích slov dávno, tak v sobě má tuto traumatickou událost stále pevně ukotvenou a v další části rozhovoru už se nebyla schopná soustředit. Svoji budoucnost Leontýna vidí v setrvání v podporovaném bydlení. Svoje finanční možnosti si plně uvědomuje. Děti mít Leontýna nemůže, co by však chtěla tak je nějaké zvíře.

2. Sára

Sára se narodila v roce 1976 a stejně jako předchozí respondentka žije v podporovaném bydlení se 7 uživateli. Uživatelka denně dochází do centra po osoby s mentálním postižením. Matka ani otec již nežijí. Sára má 1 bratra a 2 sestry.

Výsledky rozhovoru:

Sára nedokázala slovně vyjádřit celý význam přátelství. Jako své nejlepší přítelkyně uvedla 2 ženy z podporovaného bydlení. Pod pojmem láska si uživatelka představila nejdříve sledování sportu, a poté zmínila muže. Svého vysněného muže popsala dle vzezření. Také uvedla 2 jména. Uživatelka uvedla, že byla zamilovaná a při tomto stavu se cítila spokojeně. Sára byla velice otevřená, co se týče otázek o sexu. Už při otázce na frekvenci shledávání se s přítelem odpovídala, že se spolu často milují. Vypověděla také, že se s ní přítel rád mazlí a že má hezký penis a hrud'. Dále Sára řekla, že nebude mít dítě, jelikož je operovaná. Zpočátku prý operaci odmítala, pak ji však někdo přesvědčil. S přítelem je respondentka dle rozhovoru téměř 3 roky. Co jsou to pojmy masturbace ani antikoncepce, uživatelka nevěděla. Pokud by měla nejasnosti ohledně sexu, svěřila by se své asistentce. Co je sexuální zneužívání uživatelka nevěděla. Svoji budoucnosti si uživatelka představuje i nadále v podporovaném bydlení, svatbu by nechtěla. Také mi sdělila, že by nechtěla auto, jelikož neumí řídit.

6.1 Pohled uživatelů na budoucnost

Většina uživatelů (10), se kterými jsem dělala interview, si svou budoucnost dokáže poměrně dobře představit. Téměř u všech převládá v tomto směru jistá nereálnost. Uživatelé touží po klasickém „americkém snu“ – manželka, 2 děti, vlastní dům a pes. Přesto se našlo několik jedinců (3), kteří si své postižení a z toho vyplývající omezení jejich možností uvědomují a přizpůsobilo tomu své snění o budoucnosti. Na pohled na budoucnost nemělo příliš velký vliv umístění uživatelů v konkrétním zařízení (porovnán domov pro osoby se zdravotním zařízením a centrum pro osoby s mentálním postižením).

6.2 Pohled uživatelů na lásku

Pohled na lásku se velice lišil dle jednotlivých zkušeností uživatelů. Někteří byli schopni popsat i pocity při stavu zamilovanosti, jiní naopak neměli s láskou žádné zkušenosti a tak pouze hádali co by láska mohla znamenat. V tomto směru jsem zaznamenala, že klienti, kteří do zařízení pouze docházeli, měli o lásce konkrétnější představy než klienti, kteří trvale žijí v domově pro osoby se zdravotním zařízením. Dle mého je to dáno vyššími možnostmi seznámení se s dívkami, než mají klienti trvale žijící v zařízení pouze pro muže.

6.3 Pohled uživatelů na sex

Pohled uživatelů na sex se stejně jako pohled na lásku velice lišil. Každý uživatel pojal tento typ otázek osobitě. Někteří se styděli a nechtěli o tomto tématu mluvit, nebo dělali, že ho vůbec neznají, jiní byli naopak velice otevření a přiznali i určité zkušenosti. Sexuální zkušenost se ženou přiznali oba dva klienti z podporovaného bydlení a také tři klienti z domova pro osoby se zdravotním postižením. Zkušenost s masturbací přiznala pouze malá část z průzkumného vzorku. O možnostech ochrany a samotném pojmu antikoncepce většina klientů slyšela a dokázala vysvětlit. Pojem sexuální zneužívání znala také většina klientů a někteří z nich (2 klienti) přiznali sexuální zneužívání. Jedna klientka také přiznala znásilnění blízkou osobou. Všichni uživatelé ať už z Domova nebo podporovaného bydlení mají poblíž sebe osobu, které by se nebáli svěřit s otázkou ohledně své sexuality nebo sexu.

7 Výsledky pozorování u ostatních uživatelů v domově pro osoby se zdravotním zařízením

Při dlouhodobém pozorování jsem měla možnost potvrdit svůj předpoklad, že i osoby s hlubokým mentálním postižením, mají stejné sexuální potřeby byť vyjádřeny nezvykle, jako osoby intaktní. Jejich potřeby se často projevovaly tím, že si někteří uživatelé třeli přirození o postel. Jeden z uživatelů dokonce záměrně vyhledával chladnou podlahu pro účely sebeuspokojení. (v leže na břiše) Při výměně hygienickým pomůcek si uživatelé s hlubokým mentálním postižením velice často sahalí na přirození. Někteří svůj dotek doprovázeli hlasitým výskáním. U jednoho uživatele jsem také vypožorovala jisté uspokojení z hrátek s vlastní stolicí, kterou si v nestřeženém okamžiku rozmazával po těle a dával do úst. Tomuto však musely pracovnice v sociálních službách zabránit pořízením laclových kalhot, tudíž uživatel už neměl přístup do plen a tak svoje potřeby uspokojoval třením se o postel. Za tímto uživatelem také docházel jiný u uživatelů (střední mentální postižení), který mu v době poledního klidu sahal do rozkroku, když se domníval, že se nikdo nedívá. Uživatel na osahávání reagoval jáсотem a spokojenými výkřiky.

Ostatní klienti (většinou střední mentální retardace) projevovali své potřeby různě. Setkala jsem se s klientem, který nahý vybíhal na dvůr, aby si získal pozornost. Další z klientů zase masturboval vždy tak, aby byl přistižen. Někteří si rádi prohlíželi erotické časopisy a dívali se na erotické filmy.

Při jedné z mé návštěv v tomto zařízení jsem se ptala jednoho z klientů, co ten den dělal. Jeho odpověď zněla „, dělal jsem miminka“ když jsem se ho zeptala, jak to myslí odpověděl: „, prostě jsem si vyhonil čuráka na břicho.“

Vypožorovala jsem, že někteří klienti rádi oslovují mladší pracovnice názvy typu beruško, láska, miláčku, princezno. Většina z klientů, které jsem měla možnost pozorovat, se snažila o jakýkoli typ tělesného kontaktu s nějakou z pracovnic, která se jim líbila. Převážně se jednalo o objetí nebo pohlazení. Někteří uživatelé doslova žili svátky, kdy mohli popřát ženám k nějaké události- MDŽ, jmeniny, Valentýn. Vždy si vzpomněli a obdarovali danou osobu ať už květinou nebo ručně dělaným výrobkem.

Každý z klientů byl ve svých potřebách sexuality jedinečný, ale jedno měli všichni společné - všichni nějaké potřeby měli - ať už v jakékoli podobě.

8 Diskuze

Téma sexualita pohledem mužů s mentálním postižením jsem bylo zvoleno, jak už jsem zmiňovala, z mé potřeby zjistit, jak svou sexualitu vidí muži s mentálním postižením, jaké mají potřeba a touhy.

Při mém průzkumu byla vybrána metoda rozhovoru a v jednom ze dvou zařízení i metoda pozorování. Rozhovor byl vybrán kvůli tomu, že jsem chtěla vidět bezprostřední reakce klientů na moje dotazy a také to, jestli jim je mluvit na dané téma příjemné nebo naopak nepříjemné. Vyzkoušela jsem si, jak je těžké pokládat intimní otázky a ještě těžší vést rozhovor, pokud klient nechce spolupracovat a odpovídat. Pozorování klientů nebylo problémem, jelikož tím, že jsem do zařízení docházela pravidelně, tak na mě uživatelé byli adaptovaní a chovali se přirozeně.

Jako možné úskalí své práce považuji malé množství respondentů, tudíž výsledky nemohou být zobecněny a převzaty jako pevně dané. Toto nízké množství mi však dovolilo zaměřit se důkladněji na každého klienta samostatně a umožnilo mi více pochopit a poznat jejich touhy a přání.

Při mém průzkumném šetření jsem narazila na několik obtíží. Jednou z nich byla přílišná stydlivost u několika respondentů, což mi znemožňovalo získat relevantní odpovědi na mnou kladené otázky. Na některé otázky jsem se nedozvěděla odpovědi vůbec. Další z nepatrnou obtíží byl nedostatek soukromí při rozhovoru plynoucí z omezených prostor zařízení. Problém soukromí se mi však nakonec podařilo vyřešit využitím místnosti pro zdravotní sestry.

Po zpracování této práce jsem došla k závěru, že toto téma je opravdu zajímavé a určitě by se dalo rozvinout podrobněji. Mohl by na něj také navázat průzkum sexuality žen s mentálním postižením nebo průzkum četnosti sexuálního zneužívání v současné době.

Závěr

Sex znamená pro každého z nás neodmyslitelnou součást života, je to jedna ze základních fyziologických potřeb člověka. Ani osoby s mentálním postižením nejsou v tomto směru výjimkou. V této práci jsem se snažila objasnit, že i osoby s mentálním postižením mají právo na lásku a na vyjádření své sexuality.

Cílem mé práce bylo zjistit, jak svou sexualitu vnímají sami muži s mentálním postižením. Během psaní své bakalářské práce jsem se dozvěděla spoustu nových a zajímavých informací o intimních záležitostech uživatelů, se kterými jsem přišla do styku. Zjistila jsem, že všichni klienti touží být milováni, ať už to dávají najevo všelijak. Také jsem se setkala se spoustou názorů typu, že tato práce je zbytečná, že osoby s mentálním postižením žádné sexuální potřeby nemají. Touto prací bych jejich tvrzení chtěla vyvrátit. V mém průzkumu jsem také zjistila, že záleží na tom, kde klienti tráví svůj život. Bydlení v domovech pro osoby se zdravotním zařízením omezuje jejich možnosti v běžném kontaktu s dívkami. Uživatelé pak nevědí jak přirozeně navázat vztah a jejich představy jsou zkreslené. Za přirozené považují to, co se dozví z televize, nebo zprostředkovaně od ostatních uživatelů- například jeden klient na otázku zda ví, jak vznikne dítě, odpověděl: „*Joo to mi říkal Pepa prej vajíčko a koule.*“ Překvapilo mě, že i když jsem měla nízký počet respondentů, tak jsem zaznamenala 3 výpovědi o zneužití, z toho jedno znásilnění. Myslím si, že je více než nutné tuto situaci řešit minimálně důkladnou osvětou.

Moje bakalářská práce se v teoretické části věnovala charakteristice osoby s mentálním postižením. V dalších kapitolách jsem se zaměřila na sexualitu a její obecné pojetí, a v následující kapitole jsem popsala jisté úseky sexuality osob s mentálním postižením. V praktické části jsem se poté věnovala přímo jednotlivým respondentům a jejich pohledu na sexualitu. V poslední řadě jsem pak zmínila i 2 klientky abych podala stručný náhled na sexualitu žen s mentálním postižením.

Doufám, že do budoucna bude přibývat lidí, kteří osoby s mentálním postižením budou vnímat jako osoby se všemi lidskými právy a ne pouze jako děti, bez vlastního názoru.

Bibliografické citace:

1. CAMBRIDGE, Paul. The sexual health needs of people with learning disabilities. *Sexual health focus* [online]. 2003 [cit. 2015-03-24] Dostupné z: <http://www.nursingtimes.net/Journals/2012/11/16/z/o/f/030902The-sexual-health-needs-of-people-with-learning-disabilities.pdf>
2. Citáty slavných osobností. *Citaty.net* [online]. 2007-2015 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/erich-maria-remarque/>
3. FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál,s.r.o, Praha, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.
4. FIFKOVÁ, Hana a Petr WEISS. A KOL. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.
5. FREUD, Sigmund. Vybrané spisy III: Práce k sexuální teorii a k učení o neurosách. 1. vyd. Vácha Jaroslav. Praha: Avicenum, 1971, s. 19.
6. HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5.
7. KESHAV, Dimple a Barbara HUBERMAN. *Sex Education for Physically, Emotionally, and Mentally Challenged Youth*. 2006. Dostupné z: <http://www.advocatesforyouth.org/storage/advfy/documents/challengedyouth.pdf>
8. KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. ISBN 14-545-83
9. KRAMULOVÁ, Daniela. Krok za krokem: Práce se sexualitou v sociálních službách. *Psychologie*. 2015, 2
10. Listina základních lidských práv a svobod. *Zákony ČR online* [online]. 1992 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/002-1993-sb-usneseni-predsednictva-ceske-narodni-rady-o-vyhlaseni-listiny-zakladnich-prav-a-svobod-jako-soucasti-ustavniho-poradku-ceske-republiky.html>
11. LIŠTIAK MANDZÁKOVÁ, Stanislava. *Sexuální a partnerský život osob s mentálním postižením*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2013. ISBN 978-80-262-0502-9.
12. MALINA, Jaroslav a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuologie pro antropology*. Brno: Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, 2002. ISBN 80-210-2822-X.
13. MANDZÁKOVÁ, Stanislava a Ladislav HORŇÁK. *Sexuální výchova a příprava na partnerstvo osob s mentálním postižením*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešově, 2009. ISBN 978-80-8068-935-3.
14. MICHALÍK, Jan. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

15. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha 7: Grada Publishing a.s., 2006. ISBN 80-247-1362-4.
16. Poruchy duševní a poruchy chování. *Uzis.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F70-F79.html>
17. *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením*. 2006. Dostupné z: <http://www.nrzp.cz/dokumenty-odkazy/mezinarodni-dokumenty.html>
18. VALENTA, Milan. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 349 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4738-291.
19. VANGLÉŘOVÁ, Martina, Petr EISNER. A KOL. *Sexualita osob s mentálním postižením*. Praha: Portál s.r.o., 2013. ISBN 978-80-262-0373-5.
20. Výzkumné metody. *Výzkumy* [online]. 2010-2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.vyzkumy.cz/vyzkumne-metody>
21. Zápisy pro sextu B: emoce a motivace. *Zapisy.blogspot.cz* [online]. 2011 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://zapisy.blogspot.cz/2011/10/emoce-motivace-emoce-cit-chovani.html>

Seznam příloh

- Příloha číslo 1 – Otázky použité v rozhovoru
- Příloha číslo 2 - Doslovný přepis rozhovorů

Seznam zkratek

- Aj. - a jiné
- Atd. - a tak dále
- Apod. - a podobně
- Č. - číslo
- IQ - inteligenční kvocient
- MKN - Mezinárodní Klasifikace Nemocí
- Tzn. - to znamená

Příloha číslo 1

Otázky použité v rozhovoru

- S kolika lidmi bydlíš na pokoji?
- Co podle tebe znamená slovo přátelství?
- Kdo je tvůj nejlepší kamarád?
- Co podle tebe znamená láska?
- Jak by měla vypadat Tvoje vysněná dívka?
- Jak by měla vypadat Tvoje svatba?
- Byl jsi někdy zamilovaný?
- Máš možnost se vídat s dívkami kdykoli chceš?
- Jak by probíhal takový tvůj vztah?
- Jak by sis představoval svou budoucnost?
- Víš, co znamená sex?
- Chtěl bys ho někdy zažít?
- Víš co to je masturbace, sebeuspokojování?
- Víš co to je antikoncepce?
- Na koho by ses tady v zařízení obrátil, kdybys chtěl něco vědět ohledně sexu?
- Víš co to je sexuální zneužívání?

Příloha číslo 2

Doslovný přepis rozhovorů

1. Josef

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „*Se třema - bydlí tam se mnou Florián, Bob, Péťa*“

Co pro tebe znamená slovo přátelství? „*To jsou přátelé.*“

Co se ti vybaví pod slovem přátelé? „*Nevím.*“

Žádná osoba, žádný kamarád? „*Ale joo, tak někdo tady je. Honza.*“

Co se Ti vybaví, když řeknu láska? (nervózní smích) „*Já jsem ještě k tou nedošel ani.*“

Takže když řeknu láska tak nevíš, jak bys to popsal? „*No jenom, že je hezká a krásná.*“

A když jsme u té lásky, líbí se Ti holky, nebo kluci? „*Joo holky se mi líběj.*“

A jaké? „*No já nevím ono to je těžký.*“

Jak by měla vypadat Tvoje vysněná dívka? „*Vysněná holka by měla být akorát, ne moc tlustá, ale ani vychrtlina, prostě akorát a měla by být spíš blondýnka, s dlouhýma vlasama a modrýma očima. A prsa malý, já nejsem typ na velký prsa, protože by mě to umačkalo.*“

Byl jsi někdy zamilovaný? „*Asi ne, nevím, myslím, že ne.*“

Takže jsi k žádné holce necítil nic víc než přátelství? „*To spíš jednou, ale ta už odsud odešla.*“

A jak se jmenovala? „*Petra P. ta tady pracovala jako Ty a tu jsem měl moc rád a ona mě určitě taky.*“

Jak vypadala? „*Vysoká byla a zrzavá. Zrzky jsou taky hezký ne jenom blondýny.*“

A máš možnost se vidět s nějakou dívkou, když chceš? „*Určitě.*“

Jak často? Kdykoli si řekneš? „*Určitě. Kdybych měl holku tak se s ní chci vídat hodně často. Možná aji dvakrát týdně.*“ (smích)

Jak by probíhal takový vztah? „*No to bysme si povídali, někam bysme šli. Kamkoli, ale někdo by musel jít s námi, já bych to sám nezvládl. Museli bysme jít někam, kde se dostanu s kočárkem. A taky bysme si psali smsky, jak mám teďka ten novej mobil.*“

A když už jsi zmínil tu holku, víš co to je sex? „*Né nevím k tomu jsem ještě nedošel.*“

Dobře, ale když někdo řekne sex, představíš si pod tím něco? „*Já se o to moc nezajímám. Jenom vím, že to je, jakože se mají rádi... a já se o tom nechcu bavit, nechcu to rozebírávat.*“

Jen se tě ještě zeptám, víš co to je masturbace (sebeuspokojování)? „*Někde sem to slyšel, ale je to hnusný a nedělám to.*“

Na koho by ses obrátil, kdybys chtěl vědět něco o sexu? „*Na toho na jednoho doktora-sexuologa.*“

A tady v zařízení by ses obrátil na koho? „No to bych tady asi nechtěl rozebírávat.“

Co kdyby nastala situace, kdy bys opravdu nutně potřeboval něco vědět? „No tak to nevím. Radši bych tohle nerozebírával.“

Víš, co to znamená antikoncepce? „Aby žena nemohla otěhotnět.“

Dokážeš mi vyjmenovat nějaké druhy antikoncepce? „Ne. Jen vím, že jich je milion. Třeba ty no, kondomy jahodový.“

Víš, co je to sexuální zneužívání? „Když tě někdo obtěžuje, tam kde nemá.“

A to znamená kde? „No třeba na pind'ousovi přece!“

Stalo se Ti už něco takového někdy? „Né já bych ho kopl.“

Tak opustíme tohle téma.

Dokážeš si představit, že bys měl s nějakou tvou vysněnou slečnou miminko jednou? „Nedokázal. Nedokázal bych ho vychovat.“

Proč myslíš? „Nejsem na to dělanej.“

A máš rád děti? „Určitě, ale ne ty rozmazlený smrady. Jen ty hodný.“

Jak by sis představoval svoji budoucnost? „To je takový překvapení pro mě. Jako původně jsem chtěl auto veliký. Ale neplánuju jinak nic. A taky tu holku bych možná chtěl. A chtěl bych svatbu, aby ta holka byla v dlouhých bílých šatech jako princezna, ale nechtěl bych tu svatbu zařizovat.“

Proč? „Nechci, mě to nejde, nechce se mi přemýšlet, co mám udělat.“

2. Rudolf

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „Se třema - Alan, Roman a já.“

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? „Jana.“

Jana pro Tebe znamená přátelství? „No.“

A jak bys ještě víc popsal to přátelství? „No, že abych ju já navštěvoval.“

Co podle Tebe znamená láska? „Láska je Jana, takže láska je přátelství.“

Takže láska a přátelství pro Tebe znamená totéž? „No vlastně jo.“

Máš tu nějaké kamarády? „Mám - Honza, Ruda, Jirka a Patrik a taky Lojza.“

Libí se Ti holky? „Joo hodně se mi líbijou.“

A jak si představuješ svou vysněnou dívku? „Janička je přece moje vysněná holka.“

A jak vypadá Janička? „Noo má hnědý vlasy. Hodně dlouhý. A taky oči má hnědý. A je štíhlouнка a prsa má krásný takový, takový akorát. My se máme moc rádi.“

Takže jsi do ní zamilovaný? „Jsem a to hodně moc.“

Máš možnost se s ní vidět, když chceš? „No to víš, že můžu, aji s jinejma babama se můžu vidět, ale to já zase nechci, já chci jen Janičku.“

Jak často se spolu tedy vídáte? „Vždycky, jak zavolá, tak přijedu a když zavolám já, tak někdy přijede ona. Aji si píšem esemesky, Báro vidělas už můj mobil?“

Viděla, vždyť jsi mi ho minule ukazoval. „Jo vlastně a taky jsme si psaly dopisy, ale esemesky jsou lepší. A taky jsem jí posílal přáníčko k Vánocům - s kočičkou. To jsem jí koupil za svoje peníze.“

A měla radost? „Jo měla.“

Vy si dáváte i dárky mezi sebou? „No.“

A co jsi dostal? „Hrníček, a Báro, víš, co tam bylo na tom hrníčku?“

Nevím povídej. „No byl tam nápis (začervená se) miláček. A já jsem jí dal řetízek a ještě přívěsek a ona mi za to dala pusu.“

Už jste spolu byli někde na delší dobu? „Jo byli jsme ve srubu i s rodičema - na prázdninách.“

Jak ten Váš vztah probíhá? „No prostě líbánky.“

Dokázal by sis s Janičkou představit budoucnost? „Jo dokázal, tak abychom byli pořád spolu a měli bysme dům a taky děti.“

Víš, co to znamená sex? „Noo, (směje se) milování to je.“

A už jsi ho někdy zažil? „Joo zažil a bylo to pěkný.“

Když jsme u sexu, víš, co to znamená masturbace/sebeuspokojování? „Jo vím...ale nedělám to. Já když jsem sám tak myslím na Janu a posílám jí pusu, ale nešahám na sebe.“

Víš co to je antikoncepce? „Joo přece tabletky proti těhotenství.“

A co ještě? Existuje ještě něco jiného než tabletky? „Erekce, né vlastně erekce ne, jak jsi to říkala?“

Antikoncepce, nebo ochrana ještě může být. „No jo vlastně, už vím, kondom.“

A dokážeš si představit, že bys měl s Janičkou vychovávat miminko? „Jo, klidně bysme se o něj zvládli starat.“

Kdyby Janička otěhotněla, co bys dělal? „No tak pomohl bych jí nakoupit, uklidit nádobí, uklidit všecko možný. A taky bych chtěl být u porodu.“

A po porodu bys dělal co? „No koupil bych kytku a pak bych choval a přebaloval a taky krmil.“

Na koho by ses obrátil, kdybys potřeboval něco vědět ohledně sexu? „Na paní Sáru, Sára je můj klíčový pracovník. Aji jsme se o tom už spolu bavili.“

Tak to je dobře.

Víš co to je sexuální zneužívání. „Nevím. Co je to?“

Sexuální zneužívání je, když se Tě někdo dotýká tam kde, ty nechceš. „Už vím, jo o tom se mnou Sára už mluvila.“

A stalo se Ti to už někdy? „Ne.“

3. Emanuel

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „5 kluků: Leonard, David, Michal, Roman a já.“

Co podle tebe znamená slovo přátelství? „To jsou kamarádi, nějaký to jsou?“

Nic není špatně, normálně mi řekni, co si pod tím slovem představíš, co se Ti vybaví? „No jak kluci pořád vykládají s náma a tak no, vykládají.“

Kdo je tvůj nejlepší kamarád? „Florian, Pepík, Bobík, potom mám Lukáše pak Jíry, Honzika, ještě mám Rudyho rád, Káju a Zdenka a Jirky. Ještě holky mám taky jako kamarádky, jakože tady, co pracujete.“

A někoho mimo domov? „Jo ještě holky ze Šebetova a nějaký zdravotky tady chodívají.“

Co podle tebe znamená láska? „Láska? Někoho mít rád, někoho, někoho mít, nějakou holku, pořád si představuju holku nějakou mít, pořád.“

A jakou si představuješ, jaké holky se Ti líbí? „Můžou být hezký, a mě by se líbila nějaká žlutovlasatá, a aby byla hubená, a taky aby byla na mě hodná a milá, aby mě měla ráda.“

Byl jsi někdy zamilovaný? „Já jsem pořád zamilovaný!“

A do koho? „No pořád holky! Pořád mám myšlenky v hlavě!“

A jaké myšlenky? „Pořád myslím na holky a tak.“

A když bys měl nějakou holku, měl bys možnost se s ní kdykoli vidět? „Já chcu nějakou holku! A jo asi by mi to dovolili tady, abych za ní chodil asi.“

Kde se setkáváš s holkama? „No na vycházce a vždycky se holky na mě smějou.“

Které holky? „No ve škole holky, pořád se smějou a říkám holkám čau a tak, mě se líbí, když se na mě smějou.“

Jak by probíhal takový Tvůj vztah s holkou? „Na rande bych ju vzal, uvařil bych kafe a tak, nějakou zákusek a tak noo.“

A co byste ještě dělali kromě jídla? „Vykládali a se taky milovali.“

Jak to myslíš? „No že bych jí dal pusku a tak.“

A psali byste si? „Jo já už jsem psal holce dopisy. A takový ty Valentýnky dávám holkám takový ty, jako jsem dal Tobě. A taky mobil budu někdy kupovat.“

Jak by sis představoval svou budoucnost? „Budoucnost? No bude jiná...jiný auta létající.“

Já jsem spíš myslela Tvoji budoucnost...třeba za 5 - 10 let. „No chtěl bych mít nějaký dítě s holkou a tak. A ještě bych chodil do práce a holka taky a já taky a měl bych nějakou holku nebo kluka s holkou, a bydleli bysme, myslím, v baráku a taky bysme měli pejska asi hodnýho vlčáka.“

Víš, co znamená sex? „Sex? To je milování přece! To je když se na sebe lepí a tak to já vím!“

A jak to víš? „No v televizi jsem to viděl, ale ve skutečnosti to ne, ani jsem to nikdy nedělal.“

A chtěl bys to někdy zažít? „Chtěl bych s holkou to jo, je to lidský.“

Bavíte se o sexu s kluky? „Pořád vykládáme, mluvíme, jak jsou holky hezký a tak vykládáme.“

A víš co to je masturbace, uspokojování. „Ne nevím.“

To znamená, že když jsi sám a... „jo počkej, už vím, ale né to nedělám, mě se to nelíbí, když nemám holku tak to nechcu dělat.“

Víš co to je antikoncepce? „Co to je?“

To je ochrana před otěhotněním. „Jakože rodění?“

Ne-e právě když kluk a holka nechtějí miminko, tak použijí ochranu, aby žena vůbec neotěhotněla. „Jo jako kondom třeba že? Už jsem si vzpomněl.“

Dokážeš si představit, že by ses staral o dítě? „No jasný já bych se postaral!“

A dokázal bys ho vychovat? „Já to chci zkusit jenom.“

No jo, ale pokud už máš jednu miminko, tak to je takový závazek, to není jen na zkoušku, to už je doopravdy. „Tak já bych mu třeba dával napít a tak kdyby začalo brečet, a vím, co se má dělat, aji přebalovat bych zvládl.“

Na koho by ses tady v zařízení obrátil, kdybys chtěl něco vědět ohledně sexu? „Doktora? Nebo vychovatelka, Vilma třeba.“

Víš co to je sexuální zneužívání? „Zneužívání? To je ubližování a šahání a tak.“

Stalo se ti to někdy? „Jo stalo, já nepřeju nikomu ublížit a tak. Jednou mě kluci byli, ale už ne a já nechcu, aby na mě pořád někdo chytal a šahal. Pořád na mě Slávek a tak chytají a já to nechci.“

Tak to klidně můžeš někomu říct, nikdo nemá právo na tebe sahat, pokud se Ti to nelíbí a pokud Ty sám nechceš.

4. Prokop

S kolika lidmi bydlíš na pokoj? „*Se dvouma - s Milanem a Pepíkem.*“

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? „*Přátelství - to, že se lidi mají rádi, že se respektují navzájem a že jsou kamarádi, jeden druhého navzájem respektují.*“

Máš tu nějakého kamaráda? „*No kamaráda jo, ale přítele ne, mezi kamarádem a přítelem je veliký rozdíl. Mám tu ale přátele - nejvíc asi mi připadá Richard, Honza, Pepa - taková ta naše partička, klasika.*“

Co podle Tebe znamená láska? „*Láska to je, že prostě člověk má rád člověka, muž se ženou.*“

A může být i jiná láska? „*Jo geyové to vím. A ještě se říká, že třeba pes je největší přítel člověka a taky je to pravda. Vlastně zvířata jsou všechny mazlíčci, ale někteří ne. Třeba koně jsou jenom na tahání klád a tak a ne na mazlení. Až na poníky ty jsou i na mazlení.*“

Líbí se Ti holky? „*Jo nechtěl bych být teplouš. Určitě ne, já jsem heterouš, já jsem chodil vlastně s holkou 3 roky při škole a měli jsme se hodně rádi. Ale pak to muselo skončit. Ona do mě začala rýpat její máti a takovou tchýni bych prostě nesnesl.*“

A kvůli čemu rýpala? „*No říkala, že jsem tu holku mlátil, všechno na mě sváděla, a že jsem jí dělal věci, který nechtěla, při tom to nebyla pravda, prostě jsem se musel rozhodnout - buďto ona nebo já, tak jsem řekl já. Já jí dám radši první kolo, takže já znám, co je to láska.*“

A co jsi studoval? „*No já nejsem ten typ, abych se se vším chlubil, proto to nevíš. Studoval jsem obor pečovatelský práce, studoval jsem ho 3 školní roky, 3. školní rok jsem dokončoval závěrečnými zkouškama- vaření, což bylo v prvním ročníku, ve druhém bylo šití, praní, žehlení, i když žehlení bylo i v tom prvním + praxe v penzionu pro seniory, ulice Ježka Jeseník, tam jsem dělal praktikanta, tak jak tady holky některý, bral jsem za to peníze samozřejmě, a 3. ročník jsem taky dělal praktikanta v tentýž penzionu.*“

Byl jsi někdy zamilovaný? „*Ano do té holky z toho učňáku a od té doby už jsem žádný vztah neměla ani náladu.*“

A teď máš možnost se vídat s nějakýma holkama? „*Občas vídávám kamarádky, a někdy si i voláme.*“

Odkud jsou ty kamarádky? „*Tak jedna je z Pardubic, několik je z Janova a i ze Žamberku. Vlastně já se s nima znám ze školy. I v Jeseníku mám kamarádky.*“

Jezdíš za něma někdy? „*Ne-e.*“

Jak probíhal Tvůj vztah? „*Tak běžně jsme si povídali. Měli jsme se rádi a aji jsme se milovali. Psali jsme si e-mailem i telefonicky, ale číslo má teď už jiný. Byli jsme spolu vlastně ty 3 školní roky, do té doby než jsem se vyučil a měl problém s tou tchyní. Takovou bych fakt určitě nesnesl, která by furt rýpala.*“

Jak by sis představoval svoji budoucnost? „Svoji budoucnost? Úplně někde jinde. V každém případě bych chtěl mít svoji práci, což tady nemůžu. Prostě já jsem to už říkal jiným tady, jsem říkal, že bych chtěl tady pracovat, a oni mi řekli, že si nejdřív musím najít bydlení a pak pracovat. Já bych chtěl být úplně sám. Oni mi nabízeli i to podporovaný bydlení, ale nejdřív bych šel asi do toho chráněného, jsem uvažoval. A v tom podporovaném bych pak byl úplně sám. Pak bych si zařizoval i nábytek atd.“

A co ještě vidíš jako svou budoucnost kromě práce a bydlení? „Určitě tam vidím nějakou holku, ale děti zatím neplánuju. To jsem si udělal i na Lidé, jsem si udělal takový seznamek, vím, že trochu odbočuju, ale prostě to chci říct. Tam máš prostě ten seznamek a píšeš jméno, příjmení bla bla bla a potom tam je kolonka děti. Plánujete děti anebo ne, máte děti, nemám, zatím neplánuji. Což já jsem vybral, že děti zatím neplánuji, což znamená takový neutrální. Ale v daleké budoucnosti bych si děti dokázal představit. Nebo spíš jen jedno dítě. To by stačilo bohatě. 2 by asi bylo až až nad hlavu, to by mě z toho přeskočilo.“

Víš, co to znamená sex? „Určitě. Sex to znamená, to že muž se ženou, nebo partner s partnerkou leží v posteli, užívají si to a abych to řekl slušně, mají pohlavní styk. A samozřejmě, že jsem to zažil, že jo. Tomu vzrušení na maximum se nic nevyrovná. Ale samozřejmě, že s ochranou, bez toho to prostě nejde. Na to být fotřík jsem ještě mladej.“

To je zároveň další otázka, víš, co to znamená antikoncepce? „Vím, to je, že ženská bere proti otěhotnění ty tablety, co oni užívají, aby neotěhotněly, a když přece jenom otěhotní tak je další verze - na potrat, ale to je zase škoda právě.“

A pro muže existuje nějaká ochrana? „Jo kondom, prezervativ, jsou 3 názvy a ta poslední je trošku drsná - šprcka. Máš kondom, máš prezervativ, ne začnu od toho nejslušnějšího prezervativ, ne 4 názvy ty vado, ochrana to je neslušnější, prezervativ, trošku, kondom třetí, čtvrtý - šprcka, (směje se) tak další otázku mi dej.“

Jdeme na to, víš co to je masturbace? „Že si chlap vyhoní anebo ještě jedna možnost, ženská chlapovi, že jo.“

Máš s tím zkušenost? „Ne nikdy si to sám nedělám, málokdy se to stalo. Jako nestydím se zato. To prostě někdy neudržíš.“

A pokud bys měl potřebu, tak kde bys to udělal? „No na záchodě ne? Né jak, nějaký, nebudu jmenovat, tam navrchu u půdy. A víš, podle čeho jsem to poznal? Oddělal stůl. Vždycky!“

Jak bys vychovával dítě? „Určitě bych nedovolil, aby si to dítě dělalo, co chce, to prostě nejde! Určitě žádný rozmazlování, prostě ho vychovávat tak, jak se to má. Třeba když něco udělá, když udělá, co nechceme - táta, máma, tak mu prostě domluvit.“

Když nejde domluva tak pár na zadek- samozřejmě ne veliký rány, ale tak aby věděl, že to myslím vážně. Takže vím co to je výchova.“

Na koho by ses obrátil, kdybys chtěl vědět něco ohledně sexu? *„Sexuoložka.“*

Já jsem spíš myslela tady v zařízení. *„Určitě bych to probíral, ti povím s tím, kdo má tu největší zkušenost. Největší oporu mám v Bětě.“*

Viš co to je sexuální zneužívání? *„Znásilnění a tak, trestné činy. Já to vidím v těch zprávách prostě. Ale nikdy bych toto nedovolil, vraždí se jenom kvůli tomu, i kvůli padesátikoruně se dokáže zabít.“*

A stalo se Ti někdy, že Tě někdo obtěžoval? *„Ne nestalo.“*

Jak by vypadala tvoje svatba? *„Když se oddává žena a muž se žení partner s partnerkou, rozhodně nesmí chybět svědci a pořádná veselka. Moje holka by měla krásný bílý šaty a závoj už to úplně vidím. Vypadala by jak pohádková princezna.“*

5. Jindřich

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? *„4 ne vlastně 3 - Dobříšek, Prokop a já.“*

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? *„Co to je? Jakože kamarádi? Noo to já mám kamarády...já a Dorotík...kamarádi znamená dobře.“*

Co podle tebe znamená láska? *„Láska? Jako myslíš kluků? Kluků a holky?“*

Všeobecně láska. *„Tak dívej, mám Dobříška mám kamaráda, a to jako, už ona matka mi říkala, já su jako bratr nebo bratranec, to mi jako říkala ze srandy. Maminka mi říkala, že lidé jsou od toho, aby se o sebe starali. A tak se o něj mám starat. Ona mi říkala, ty seš takovej skoro jak jeho otec, když se 2 mají rádi tak to je jako, že si dají ruku na ramena trošku se potlačijou, maminka to ví a vždycky se s kamarádama potlačíme. S Milanem se taky potlačíme a maminka to ví. Já mu říkám Milánku, já mám tebe rád. To někdy kluci v ústavu dělají, když nemají holky, sem tam se potlačijou. A to je láska noo.“*

Kdo je Tvůj největší kamarád? *„Josef Bedlička toho znám už od maličky, když já ho chovám. To bylo ještě na starým baráku, pak jsme vždycky jezdili s kočárkem do lesa. Já mám Pepa nejvíc kamarád a Dobříšek tak to jsou 2.“*

Libí se Ti holky nebo kluci? *„Noo někdy libí holky a někdy zas kluci taky pěkní jsou. Jako kamarádi noo.“*

Byl jsi někdy zamilovaný? *„Taky zamilovaný jsem byl, já jsem měl holku v ústavu, byla celá hotová a já taky. Bylo to hezký no.“*

A co jste spolu dělali, jak probíhal váš vztah? „No pusy jsme si dávali, potom my byli třeba venku noo a tak, podívat na hory a dolů, potom jsme byli tady, dali jsme si kafičko, pohostit něco pěkně, potom my jeli zas na rekreaci tam na hoře, potom my měli zase kafičko, potom spolu seděli, pusinky my dávali taky, potom my byli ve městě, kde tam je já nevím výstava nebo něco, zase jsme si dávali pusinky, pěkně se potlačili no, bylo to krásný no.“

Odkud se znáte? „Ona byla tam, jak se jede do Prahy noo do Rudné. A jak se jmenovala? No počkej. Helena nebo, joo Helenka to byla, však počkej, já mám obrázek, já Ti ho ukážu.“

A jak vypadala? „Pěkná byla, no měla černý vlasy, ona mi říkala do telefonu už mám dlouhý vlasy, no jo miláčku, ty řekneš dlouhý vlasy, ale nedělej takový kraviny, aby ty neporezala ruku, miláčku já miluju Tebe a ne dlouhý vlasy. Ona je už celá hotová, že se nevidíme.“

Jak to, že se nevidíte? „No je to moc daleko.“

A píšete si? „Ne, no ona už tam asi není, ona už je jinde v ústavě, ale nevím kde, no prostě se nevidíme.“

Jak často jste se spolu vídali? „No my vídali dýl. Poprvé my byly na rekreaci tam u vesnice, tam my jako viděli, já su Jindřich ona Helena, a potom my spolu chodili, a každé den my vstávali, dávali kafičko a potom jsme šli na terasu tam venku.“

Jak si představuješ svou budoucnost? „Co to je?“

To znamená něco, co teprve v tvém životě bude. „Já nevím, co bude, jestli bude třeba něco jiný nebo tak. Já bych jako chtěl, aby to bylo jinak. Aby my mohli třeba chodit sami do města, já třeba sám podívat, aby si mě vyzkoušeli, jestli umím sám nakoupit ve městě, jestli umím trefit zpátky, ale oni nemají čas no. Ale Helenku bych asi nechtěl, ona je moc daleko, ale nějaký kamarádky ve městě to jo. Na vesnici to já mám známé taky.“

Jak by sis představoval svou svatbu? „No já bych nechtěl, protože to stojí peníze, a je to dost peněz, tak jako svatba nemusí být, ale můžou si spolu užít, a můžou spolu mít dítě, manželé se pak hádají kvůli peníze. Holka má pak třeba jiného kluka nebo kluk jinou holku a to nemá cenu se brát, proč že? Když se spolu brali a oni se hádali a pak holka jde za jiným a kluk taky, tak co řekne chudák dítě, dítě řekne ta maminka je praštěná má jiný chlapa a to je blbý zase. Mě se svatba nelíbí, ona je už jiná doba, už se spolu chodí a má dítě a do smrti jsou spolu dobře.“

Víš, co to znamená sex? „Sex no jasně to já miluju, to mě baví sex, když já vidím třeba holku, když my spolu povykládáme to je třeba sex, to mě baví, to já můžu dělat třeba celej den, to mě baví. Já mám holky rád, když je hezky potlačím pěkně no, pomazlím, to mám rád. Sex to je jako když se vysvlíká a tak no sex to mám rád no.“

Takže jsi sex zažil? „Jo zažil, ale to už bylo dávno, my jsme leželi v trávě noo a měli sex a jedna kuchařka byla zvědavá a křičela, co tam ležíte v té trávě, vy nemáte práci? Já nevím, proč jim to vadilo fakt nevím.“

Víš, co to znamená masturbace? Sebeuspokojování? „Jako vím co to je, ale nedělám to, mě se to jako nepáčí, to jako ne. Třeba s holkou jo, záleží taky, co ona chtěla, jestli chtěla milování, tak to jako jo, ale jako já nejsem taková kunda, abych to dělal sám to ne. Jako není to špatný to ne, to mi i někdo říkal, že je to přirozený, ale ne no fuj.“

Víš, co to znamená antikoncepce? „Jako když jsou kamarádi a když si to chtěou dělat navzájem a nemít dítě tak musijou mít gumu nebo tak něco jako, aby neměla dítě. Anebo taky když je holka nemocná a chtěou něco dělat, tak taky záleží, kdo je nemocnej, jestli ona, nebo ten kluk, kvůli AIDS. Já díval na televizi a oni spolu dělají a ona pak říká, mami já mám něco bolavý a oni byli u doktora a doktor jí říká ten holka má aids a proto je jako to ta guma.“

Dokážeš si představit, že bys měl dítě? „No jako nebylo by to špatný, kdybych já měl holku a ona by jako měla dítě, to já klidně postarám.“

A věděl bys jak? „No jasně umím vařím, umím krmím, to já koupil sklínku namíchal to mlíko, aby nebylo horký, to se musí zkusit na ruce, abych neoparím pusu tomu dítě a vždycky bych pak koupil v kelímku jogurty dám nebo piškot, namačkám pěkně, jogurty... a taky umím balit a chovat kočárek, to já klidně postarám o to dítě, Třeba se mě nelíbí, když matka porodí dítě a pak nikam nechodí začne chlastat a to dítě nechá být a ona má ještě velkou holku a ta velká holka se stará o toho malýho bráchy, protože matka leží ožralá pod stolem. A je to špatný jak matka chlastá a nechá dítě ohladný . Jak se má postarat o to dítě má sice velkou holku, ale musí nakoupit třeba kaši a mletý maso at' ta holka může krmit. Je to škaredý a není to dobrý.“

To máš pravdu. Na koho by ses obrátil tady v zařízení, kdybys chtěl vědět něco ohledně sexu? „No kluky ne asi, no třeba kdybych někomu masíroval záda, tak bych se zeptal, třeba Evelíny já zeptám, anebo mladý Věrky a nebo Dagmarky taky, já třeba zeptám.“

Víš co to je sexuální zneužívání? „Nevím.“

To znamená, když někdo na někoho sahá, když ten druhý nechce. „Jo to už jsem viděl, když třeba kluk chce znásilnit ženskou a ženská nechce, tak musí volat o pomoc. Ale mě se to nikdy nestalo, to ne jen jsem to viděl v televizi, jak kluk holku znásilnil a ona nechtěla, tak ten kluk jí dal ruku tak a šaty nahoru a to je násilí no a to je špatný a má být zadržený a bude soud a bude matka dcera soud a řeknou, jak to bylo.“

6. Jáchym

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „S jedním - já a Jiří.“

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? „Přátelství? No, že je to kamarád, blízký člověk.“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „Jiřík a taky Jaruška, ale ta je z venku ne z ústavu. To je můj blízký člověk, protože tu znám od malička. Ona tady kdysi pracovala, a od té doby za ní chodím.“

Co podle tebe znamená slovo láska? „Když je člověk zamilovaný.“

Byl jsi někdy zamilovaný? „No.“

Nemusíš se stydět. „Jojo.“

A do koho? „Do jedné kamarádky. Mám ji venku. A jmenuje se Katka.“

Libí se Ti holky/ kluci? „Holky se mi líbí. A hlavně musí mít dobré srdce. Je jedno, jaká je, ale hlavně musí být hodná. Je mi jedno, jak vypadá.“

Jaká by se Ti líbila vysněná dívka? „Tak aby byla blond a hlavně, aby měla ráda psi, přírodu. A tak. A aby nebyla závislá na alkoholu a takových věcech.“

Máš tedy možnost kdykoli se s nějakou dívkou vidět? „Jo mám. Není v tom problém.“

Jak často se spolu s Katkou vídáte? „No tak když se potkáme. Nijak to neplánujeme. Jenom když se náhodně potkáme na vycházce.“

A jak probíhá taková procházka? „Tak vykládáme si.“

Držíte se za ruce? „Nee! To já takhle daleko nejsou ještě.“

A chtěl bys tak daleko být? „No to musí posoudit tam nahoře. To nejsou tak ještě hrr. Já jdu radši opatrně, protože nevíš, jak by na tebe reagovala, a nerad bych skončil s fackou.“

Jak si představuješ svoji budoucnost? „Já? No abych měl svou rodinu hlavně. Mou vlastní. Aby tam byla ona, děti já a pejsek, a bydleli bysme v domku. Já nechci byty někde, kde jsou víc lidí, protože pak se na sebe žalují, dělají si schválnosti a je to o ničem. Ani s rodičema bych nechtěl bydlet. To musí se člověk pak už osamostatnit.“

Kolik bys chtěl mít dětí? „Těžko říct. Jak už to je tak možná jedno nebo 2 a víc ne, protože to jde do peněz.“

Takže si myslíš, že by ses dokázal postarat o děti? „No tak kdyby byla moja žena hodná tak společně bysme se starali, abychom to zvládli, ale já bych trpěl, kdyby trpěli oni taky, ale nechtěl bych, aby někdo trpěl.“

Víš, co znamená sex? „Ježiš! (červená se a směje se), když se dva milují.“

A zažil jsi ho někdy? „Nee (odpovídá se zatajeným dechem) ani jsem se ještě nikdy s žádnou nelíbal. Ale to všechno přijde. Já si počkám, nejsem jak ostatní, že bych to chtěl všechno hned. Musím počkat, až bude holka připravená.“

Víš co to je masturbace/ sebeuspokojování? „*Jo ale nedělal jsem to nikdy.*“

Co to je antikoncepce? „*Aby neměla děti?*“

A víš, jaké druhy existují? „*Tabletky.*“

A muži používají co? „*Teď si nevzpomenu. Říká Ti něco kondom? Jo to jsem viděl v ordinaci. Tam ještě říkali, že to je proti aids.*“

Na koho by ses tady v zařízení obrátil, kdybys chtěl něco vědět ohledně sexu? „*To nevím. Možná paní Radmila. Ona mi vysvětluje takový věci, co se má, co se nemá. Té věřím.*“

Víš co to je sexuální zneužívání? „*Když to děláš násilím.*“

Stalo se Ti to někdy? „*Ne já takový věci nedělám, já su k lidem radši opatrněj. A mě taky nikdy nikdo nic neudělal.*“

Jak by vypadala Tvoje svatba? „*Byly by tam všichni přátelé, a Tebe bych taky pozval a ona by měla krásný bílý dlouhý šaty a korunku, ale ne závoj. Protože závoj to je moc zakrytý. Leda jenom vzadu ale ve předu ne. A měla by kytku podle toho, co by bylo buď růžovou nebo červenou nebo nějakou barevnou no.*“

7. Leonard

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „*5 - Emanuel, Ondřej, sebe no a Milan.*“

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? „*To nevím.*“

A kamarádství? „*No kamarádi jsme no. Já mám rád Libora no, my dva chodíme na vycházky a spolu si rozumíme no.*“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „*No Eman, a Jirka a Ty a Věruška.*“

Co podle Tebe znamená láska? „*Já nemám žádnou holku! Jako chtěl by sem holku, chtěl no, ale nemám.*“

Líbí se Ti holky? „*Joo líbijou mě moc líbijou holky.*“

Jaká by měla být Tvoje vysněná dívka? „*Blondýnka. Počkej, já si ju představím. Třeba no Kristýna anebo Andrejka. A ještě Petruška. Aby byla hubená tak, jak já su štíhlej, a dlouhý vlasy.*“

Byl jsi někdy zamilovaný? „*Ne nebyl, já jsem ještě takhle holku nemiloval, ale chtěl bych no.*“

Máš možnost vídat se s holkama? „*No asi jo no.*“

Jak často bys ses chtěl se svou holkou vídat? „*Tak jako hodně krát vždycky bych za ní šel na návštěvu a něco bych jí třeba koupil a tak no.*“

Jak by probíhal váš vztah? „Třeba bych ju pozval na drink a šly bysme na vycházku a milovali se. A taky bysme si psali esemesky a dopisy a tak no. Víš, že Báro budu mít mobil? Koupenej noo z důchodu.“

To víš, že, vím Leonarde, jak by sis představoval svoji budoucnost? „No měl bych auto a tím bych vozil manželku a 2 děti a třeba kočku nebo pejska. A ještě bych si udělal řidičák k tomu auto. Ale na kole umím jezdit už teď.“

Víš, co to znamená sex? „Třeba někoho miluješ no, já nevím co ještě.“

Chtěl bys ho někdy zažít? „Joo.“

A zažil jsi ho už někdy? „Joo.“

A s kým? „Nevím.“

Víš, co to je masturbace/ sebeuspokojování? „Jo, že si šahám na šuldu.“

A dělal jsi to někdy? „Joo na záchodě, ale nikomu to neříkej.“

Víš, co to je antikoncepce? „Ne.“

To je ochrana před otěhotněním. „Jo to vím no.“

A víš, co používají třeba ženy? „No babybox.“

Dokážeš si představit, že bys měl s partnerkou miminko? „No chtěl bych no, já bych ho choval a přebaloval a krmil.“

Jak by sis představoval svou svatbu? „Koupil bych prstýnek a růži a korunku pro holku.“

Na koho by ses tady v zařízení obrátil, kdybys chtěl vědět něco ohledně sexu? „Tak asi na Tebe ne, když dostaneš jedničku z toho rozhovoru.“

Víš co to je sexuální zneužívání? „Jo to vím no, to je obtěžování, to vím.“

A stalo se ti to už někdy? „Ne.“

8. Florian

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „4 - Bob, Miloš, Pepa a já.“

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? „Přátelství? No kamarádství.“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „Všichni.“

Co pro Tebe znamená láska? (Mlčí)

Jak se cítíš, když se řekne láska? „Šťastnej.“

Líbí se ti holky/ kluci? „Holky.“

Jak si představuješ svoji vysněnou dívku? „No pěkná milá usměvavá, blondýna, a měla by modré oči, a štíhlounká, a měla by trochu velký prsa a hubenej zadek.“ (směje se)

Byl jsi někdy zamilovaný? „Ještě ne.“

Kdybys někdy našel tu pravou, do které by ses zamiloval, měl bys možnost se s ní vídat?

„Jo.“

Jak často byste se spolu vídali? „Jednou za 2 dny. Holky stojí moc peněz.“

Jak by probíhal Váš vztah? (směje se) „Milovali bysme se a líbali a taky bysme chodili na procházky. A psali bysme si dopisy.“

Jak by sis představoval svoji budoucnost? (mlčí) „Chtěl bych se přestěhovat a mít děti 1 kluka a jednu holku a jednoho velkého psa. Asi vlčáka.“

Víš, co to znamená sex? „Asi milování no. My koukáme na filmy s klukama. Zhasne se světlo v tom filmu a milují se no. A někdy se i líbají.“

A Ty už ses někdy s někým líbal? „Ještě ne, ale chtěl bych.“ (směje se)

Víš, co to je masturbace? „Nechci o tom mluvit.“

Víš co to je antikoncepce? (Směje se) „Je to ochrana. Chlap používá kondom.“

Říkal jsi, že bys chtěl mít děti, jak by ses o ně staral? „Krmil bych je jako tady Mirka třeba.“

Na koho by ses obrátil, kdybys potřeboval vědět něco ohledně sexu? „Asi Vlasta no.“

Víš, co to je sexuální zneužívání? „Nevím. Akorát vím nějaký šahání nebo tak.“

A stalo se Ti to už někdy? „Jo někdy kluci na mě šahaj a já nevím, jestli se mi to líbí nebo ne.“

Jak by sis představoval svou svatbu? „Bylo by tam hodně lidí a holka by měla korunku a šaty a růžičky.“

9. Alan

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „3 - Ríša, Míša a já.“

Co podle tebe znamená přátelství? „Že jsme kamarádi, všichni skoro jsme tady kamarádi.“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „Leonard.“

Co podle Tebe znamená láska? „Láska? Když máš holku.“

Nemůže být jiná láska? Třeba kluk s klukem? „Ne.“

Líbí se Ti holky/ kluci? „Holky.“

Jak si představuješ svoji vysněnou dívku? „Moje holka Jana je moje vysněná dívka. Má hnědý vlasy, pěknou pusku má, má pěknou řetízku na krku, prstýnek. A je milá, hodná, milá, příjemná.“

Byl jsi někdy zamilovaný? „Jo jsem do Jany.“

A jak se cítíš, když jsi zamilovaný? „Dobře, šťastně.“

Máš možnost vidat se s Janičkou, když chceš? „Ano, ona mi i zavolá nebo napíše a pak se vidíme.“

Jak často se spolu vídáte? „Někdy jedeme do Šebetova, a někdy přijedou holky sem a máme párty venku, když je teplo. Asi 2 krát do roka.“

Kolik je Janě let? „50 je to mladá holka.“

Jak probíhá Váš vztah? „My spolu chodíme do obchodu nakoupit, do kostela, držíme se za ruce, pusinkujeme se.“

Jak by sis představoval svoji budoucnost? „No s Janičkou a byli bysme tady spolu asi za 2 roky. Měli byste děti?? Jo 2 - holčičku a kluka. Dokázal by ses o ně postarat? Jo přebaloval bych je, krmil a tak a bylo by to těžký.“

Víš, co to znamená sex? „Jo vím obtěžování.“

A kdybich řekla milování? „Jo milování myslíš milování sex jo? Tak to jo to znám to je když kluk s holkou na sobě ležijou a hýbají se.“ (směje se)

Chtěl bys to někdy zažít? „Joo chtěl, ale jen s Janičkou.“

Víš co to je masturbace? „Sebeuspokojování? Jo, ale nedělám to.“

Víš co to je antikoncepce/ ochrana? „Jo to vím to je proti tomu, aby nebylo dítě. A víš, jaké jsou druhy? Třeba rouška.“

Kdybys chtěl něco vědět ohledně sexu, na koho by ses tady v zařízení obrátil? „No asi na nějakou sestřičku, ale já bych to asi spíš rozebírat nechtěl.“

Víš co to je sexuální zneužívání? „Jo vím, když mě někdo obtěžuje a šahá.“

Zažil jsi to někdy? „Ne. A Co mám dělat, kdybich to zažil?“

Ty máš právo se bránit, a říct, že se Ti to nelíbí. Pak bys to měl taky oznámit někomu z pracovníků, komu důvěřuješ.

Jak by sis představoval svoji svatbu? „No prstýnek, šaty pěkný a měli bysme spolu svatbu a pak bysme z břicha narodili dítě.“

A víš, z čeho vznikne dítě? „Joo to mi říkal Pepa prej Vajíčko a koule.“

10. Sára

Jak se jmenuješ? „Sára G.“

Kde bydlíš? (řekne plnou adresu)

Bydlíš v bytě nebo v době? „V bytě.“

S kolika lidmi jsi na pokoji? „Já, Helenka, Leontýna, Marián, Pavel, Petr, Patrik, a Morris a my máme asistentky Lukáše, paní K. a paní H a my uklízíme i vaříte. Já mám kluka.“

Co podle Tebe znamená přátelství? „*Kamarádi noo.*“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „*Leontýna B.*“

Co podle Tebe znamená láska? „*Lásky? Já se dívám na hokej, na fotbal na plavání to je láska. A taky kluka je láska.*“

Líbí se Ti holky nebo kluci? „*Kluci!! To je jasný.*“

Jak si představuješ svého vysněného muže? (červená se a směje se) „*Morris, Marián, modré oči, žlutý a hnědý vlasy a taky aby byl vysokej a svalnatej kocour jeden.*“

Byla jsi někdy zamilovaná? „*Jo do toho Morrise jak jsem Ti říkala.*“

Jak se cítíš, když jsi zamilovaná? „*Jsem spokojená no a buší mi srdce.*“

Jak často se vídáš se svým přítelem? „*No my se spolu milujeme a vidáme často.*“

Vy se milujete? Můžeš mi to nějak popsat? „*No on to má strašně rád, mazlíme se a tak, neřekneš to? On má pěkněj pindík a prsa a hladíme se a pusinkujeme a my jsme leželi nahatý a já nebudu mít miminko! Mě operovali s jizvou, ale já jsem nechtěla nejdřív a oni mě pak přemluvili.*“

Takže miminko mít nemůžeš? „*Ne.*“

Kolik je Mirkovi let? „*Ale já chodím s Pétou, do Morrise jsem byla jenom zamilovaná a teď už jsem do Péti... a Péťa má 36.*“

A jak probíhá Váš vztah? „*My se milujeme.*“

A co děláte ještě kromě milování? „*Ještě se milujeme, a kafe a čaj a na procházky. On má milování strašně rád, je hodnej 2 roky spolu chodíme 2 roky za chvíli 3 roky budeme mít. Dneska se budeme milovat s Pétou!*“

Jak si představuješ svoji budoucnost? „*Já zůstanu v bydlení. A hlavně nebudu mít auto.*“

Proč? „*No neumím jezdit!*“

Dokázala bys mi popsat, co to znamená sex/ milování? „*On má rád Péťa a já taky.*“

Víš, co to znamená masturbace? Uspokojování? „*Nevím.*“

Víš co to je antikoncepce/ochrana? „*Nevím*“

Kdybys chtěla něco vědět ohledně sexu, na koho by ses tady v zařízení obrátila? „*Paní K.*“

Víš co to je sexuální zneužívání? „*Nevím.*“

To znamená, když na Tebe někdo sahá a Ty nechceš. „*Jo tak už vím, jen Péťa na mě šahá a on může, jinej ne to si nenechám líbit.*“

Jak by sis představovala svoji svatbu? „*Barvu? Ne svatbu - když se někdo ožení - ženich, nevěsta... tak to bych nechtěla, nemám tu potřebu.*“

11. Marián

Jak se jmenuješ? „*Marián.*“

Kde bydlíš? „*V podporovaném bydlení.*“

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „*Já bydlím sám, ale tam je 8 bytů, jeden z nich je prázdný, tam bydlí nějaký pán z nějakýho domova.*“

Co podle Tebe znamená přátelství? „*No kamarádi možnost se o někoho opřít.*“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „*To se nedá říct. Já mám všechny rád.*“

Co podle Tebe znamená láska? „*Láska? Vztah, nebo nějaká družka. Nebo vztah no, když se mají 2 rádi.*“

Líbí se Ti holky nebo kluci? „*Holky.*“

Jak si představuješ svoji vysněnou dívku? „*Já nevím třeba hodná laskavá usměvavá, pracovitá měla by umět pomáhat.*“

A jak by měla vypadat? „*To už vůbec nevím. Já jsem s jednou navázal vztah, ale nějak to neklapalo.*“

To nevadí, to ještě přijde.

Byl jsi někdy zamilovaný? „*Jo.*“

A co jsi při tom cítil? „*No, že ono to tady v hrudníku jako skáče.*“

Srdíčko skáče? „*Jo srdíčko. A příjemně jsem se cítil ještě. A když jsem byl moc zamilovaný, tak jsem psal básničky a mám je na internetu, jestli chceš.*“

Takže pak se podíváme na internet. Takže teď žádnou dívku nemáš? „*Ne teď ne.*“

Kdyby si měl, tak jak často byste se spolu vídali? „*Já bych ju chtěl mít u sebe pořád.*“

Jak by probíhal Váš vztah? „*Pusinkovali, chodili do města, do kina, do divadla, vše co by si přála.*“

Jak by sis představoval svoji budoucnost? „*Být zdravěj, mít svoje jistý, pracovat mít rodinu, děti.*“

Kolik dětí? „*To nevím.*“

Víš, co to znamená sex? „*Nějaká erotika nebo tak?*“

Chtěl by si to někdy zažít? „*Nevím... možná jo.*“

Víš, co to znamená masturbace? Ne. A když řeknu sebeuspokojování? „*Co to je?*“

To je když máš chuť se milovat, ale jsi sám a pomůžeš si rukou. „*Jo to už vím, co to je. Ne tak to nedělám.*“

Víš co to je antikoncepce? „*To berou děvčata a to jsou pilulky.*“

Kdybys chtěl něco vědět ohledně sexu, na koho by ses obrátil? „*Na Lucku a dál nevím.*“

Víš co to je sexuální zneužívání? „*Jo, že někdo dělá něco, co holka nechce.*“

Tak to se nemusí stát jen holkám, ale i klukům. Stalo se Ti to už někdy? „*Ne.*“

Jak by sis představoval svoji svatbu? „*Jídlo, pití, prstýnky a jsou 2, kteří jsou spolu na věky.*“

Máš nějakého sourozence? „*Sestru teď jí bude 28 a já mám 30 a mám ještě nevlastní a ta je o 4 nebo já nevím.*“

Máš i maminku i tatínka? „*Ne tatínek umřel, když mi bylo 9 nebo 10 umřel na zástavu srdce a mám mamu, ale tu bych nechtěl moc rozebírat.*“

Jasně nemusíme to rozebírat. „*Jo, kdyby nebylo mamy tak se mi ten bourák nestane, tak nejsou mentál. Blbej chlast. Proč musela jezdit ožralá?!“*

12. Morris

Jak se jmenuješ? „*Morris.*“

Kolik ti je let? „*34.*“

Máš nějaké sourozence? „*Bráchu, ten nevím kolik má.*“

Máš rodiče? „*Tatínka nemám, tatínek umřel.*“

Na co zemřel? „*To právě nevím.*“

Maminku tedy máš? „*Jo mám.*“

Navštěvuješ se s ní? „*Spíš mamka.*“

Kde bydlíš? „*V podporovaném bydlení.*“

Bydlíš v bytě? „*Ne na podporovanku. takže vlastně v bytě.*“

S kolika lidmi bydlíš na pokoji? „*Teď zatím 7 v bytě a v pokoji su sám.*“

Co podle Tebe znamená slovo přátelství? „*Spíš kamarádi no.*“

Kdo je tvůj největší kamarád? „*Ten z podporovaného.*“

Co pro tebe znamená láska? „*Když chodím s holkou.*“

Líbí se ti kluci/ holky? „*Holky.*“

Jak si představuješ svoji vysněnou dívku? „*Aby měla věk, blondýna, pracovitá.*“

Byl jsi někdy zamilovaný? „*Byl.*“

Do koho? „*Do přítelkyně.*“

Jak se jmenuje ta přítelkyně? „*Leontýna.*“

Jak se cítíš, když jsi zamilovaný? „*Tak půl na půl.*“

Co to znamená půl na půl? „*Jakože půl dobře půl špatně.*“

Proč špatně? „*Protože já jsem někdy nervózní.*“

Máš možnost se s Lenkou vidat, kdy chceš? „*No mám.*“

Jak často se spolu vídáte? „*O víkendu.*“

Kolik je Lence let? „*Tak jak mě.*“ (34)

Jak probíhá váš vztah? (Ticho)

Co spolu děláte? (Ticho) „*Milujeme se.*“ (potichu stydlivě)

A co spolu ještě děláte? „*Spíš na kafe chodíme.*“

Jak by sis představoval svoji budoucnost? „*Baráček bysme měli a auto a pejska a taky děti.*“

Kolik dětí? „*Tak 3.*“

A chtěl bys spíš kluka nebo holku? „*Spíš kluky.*“

Víš, co to znamená slovo sex/ milování? (Nervózní smích, nechce se mu do odpovědi).

Povídej, neboj se, je to běžná věc, není to nic, za co by ses měl stydět. „*To je, že kluk s holkou spí.*“

Zažil jsi to někdy? „*Jo.*“

Jak to probíhalo? „*No někdy jsme se aji hladily.*“

A ještě něco? „*No pusinkovali se a byli jsme nazí.*“

Víš, co to znamená masturbace? Sebeuspokojení? „*Jo vím, co to je, ale nezažil jsem to.*“

Víš, co to je antikoncepce? „*Ne.*“

A když řeknu ochrana? „*Jo to je kondom.*“

A co by používala jako ochranu Tvoje partnerka? „*Injekci.*“

A znáš ještě něco jiného? „*Prášky.*“

Kdybys chtěl něco vědět ohledně sexu, na koho by ses v zařízení obrátil? „*Možná Lucka.*“

Víš co to je sexuální zneužívání? (Kýve hlavou, že ne.)

To je, když na Tebe někdo třeba sahá a Tobě se to nelíbí. Zažil jsi to někdy? „*Jo, někteří kluci na mě chtěli chytat.*“

A co jsi dělal? „*Bránil jsem se.*“

A opakovalo se to pak ještě někdy? „*Ne.*“

Jak by sis představoval svoji svatbu? „*Hlavně auta ozdobený, nějakou srandu, kamarády, rodinu a taky nevěstu. Ta by měla bílé šaty.*“

13. Leontýna

Jak se jmenuješ? „*Leontýna, je mi 34.*“

Máš nějakého sourozence? „*Synovca Dominika a Lukáška a sestru Moniku a bráchu. A tatínka. A maminku nemám, maminka umřela na zástavu srdce. A o tatínkovi raději moc mluvit nebudu.*“

Nemusíme o něm mluvit, nevadí.

Kde bydlíš? „*V podporovaném bydlení. No bydlela jsem s Mirkem a teď už spolu nebydlíme.*“

Takže vy jste se rozešli a zase spolu chodíte? „*Ne to ne, ale prostě chvílku jsme spolu jako na zkoušku bydleli a pak jsme zase šli od sebe a teď zase jsme spolu, takže jenom to bydlení, že nejsme spolu.*“

S kolika lidmi tedy bydlíš na pokoji? „*Sama.*“

Co podle tebe znamená přátelství? „*Přátelství to znamená, že ty dva se nejprve seznámí, víc se trochu poznají a pak spolu začínají jako kdyby chodit, takže ta holka pozná víc toho kluka a kluk pozná víc tu holku.*“

Kdo je Tvůj největší kamarád? „*Lucka se Sárrou a Mates a Morris.*“

Co podle Tebe znamená láska? „*Že ten partner pozná víc tu partnerku a partnerka pozná víc toho partnera. Že mezi ty dva se nikdo nesmí dostat, a jak se tam někdo dostane tak už je tam ten problém, pak se Ti partneri začnou mezi sebou hádat a už to neklape ten vztah, ale nám to zatím klape.*“

Takže je vše jak má být? „*Jo teď už jsem konečně šťastná.*“

Jak si představuješ svého vysněného kluka? „*Vysněného kluka? No aby byl hlavně hodnej, spolehlivej, k ničemu mě nenutil, pracovitej, a prostě hodnej.*“

A jak by měl vypadat? „*Může mít modrý oči nebo aji hnědý oči a taky svalnatej a vysokej.*“

Byla jsi někdy zamilovaná? „*Ne nebyla.*“

Nebyla? Ani do Morrise? „*Jo tak to jo no, nejprve to a potom jsem se teda pořádně do něj zabouchla.*“

Jak se cítíš, když jsi zamilovaná? „*Takovou tu pohodu a lásku.*“

Máš možnost se s Morrisem vídat kdykoli chceš? „*No teď nemůžu, ale na podporku se spolu vídáme vždycky.*“

Jak často se spolu vídáte? „*Ráno odpoledne, někdy večer.*“

Takže každý den? „*No jasně každý den.*“

Jak probíhá Váš vztah? „*Vztah? No zatím v pohodě.*“

Co všechno spolu děláte? „*Chodíme spolu ven no a trávíme spolu dost času, uděláme si spolu kafe a povídáme si spolu. Říkám, co ho jakože trápí a on jakože nic a já vždyť Tebe musí něco trápit a on prostě nic. Ty moje otázky jsou na jeho tělo a on mi taky nic neřekne a já to chci od něho slyšet.*“

Takže je takový tajnůstkář že? „*No to jo.*“ (směje se) „*Jako něco mi řekne a něco mi neřekne.*“

Jak by sis představovala svoji budoucnost? „*Takovou v pohodě.*“

Co by se změnilo? „No my jsme mohli mít dům, ale raději mě nechali bydlet na tom podporku. Ono je to těžký, že jo tak ta holka může mít málo peněz a ten kluk pak víc peněz a když má míň peněz, tak bysme to nedokázali utáhnout jako finančně.“

Dokázala by sis představit, že byste měli mít děti? „Ne děti mít nemůžu, takže to nepřipadá v úvahu, takže děti ne, ale třeba pejska nebo kočku bych chtěla. Řešili jsme to na podporku a ředitelka to pořád zakazuje, takže to krachuje na ředitelce. Mirek chtěl pejska, ale ředitelka to zakázala. Takže pejsek tam teď není na podporovaným.“

Víš, co to znamená sex? „Sex to je poměr mezi partnerkou a partnerem. To se Ti dva milují.“

Chtěla bys to někdy zažít? Nebo zažilas to někdy? „No jako jo s Morrisem. Je to přece přirozená věc a není se za co stydět.“

A jak to probíhá, když se s Morrisem milujete? „No tak jako to mazlení, trošku víc ošahávání, ale mě je to jako příjemný, není mi to nepříjemný, od něho teda ne. Od jiného by mě to bylo nepříjemný. To bych mu řekla, nechytej na mě! Proč by na mě měl taky chytat že?“

Víš co to je masturbace? „Nevím.“

A když řeknu sebeuspokojování? „Tak to znám.“

A děláš to někdy? „Někdy jo a někdy ne.“ (nervózně se směje)

To je také přirozené stejně jako sex, nemáš se za co stydět.

Víš co to je antikoncepce? „Antikoncepce to jsou injekce a prášky a kondom.“

Kdybys chtěla něco vědět ohledně sexu, na koho by ses obrátila? „Na Lucku, nebo moji asistentku Z. Ale ta tady není, takže asi Lucku.“

Víš co to je sexuální zneužívání? „Sexuální zneužívání aji násilí v rodině to vím taky.“

Stalo se Ti to někdy? „Stalo se mi to přímo v rodině.“

A dokážeš mi říct kdo? „Otec, ale nechci, aby to někdo věděl.“ (šeptá)

A co jsi dělala? „Řekla jsem to mamince, maminka se mnou šla k doktorce, tam to taky nahlásila maminka.“

A ten otec Tě osahával? Nebo dokonce znásilnil? „No přímo znásilnil, no bylo to velice nepříjemný, já jsem brečela a on toho nechtěl nechat a křičel na mě, takže já jsem z toho taková rozhozená.“

A to teď bylo nedávno někdy? „Ne to bylo, už je to dlouho, ale to znásilnění tam pořád je. Jako ten otec ke mně přijít blíž nemůže. Ani moje sestra si to nepřeje. Ty vzpomínky jsou takový. Když jsem měla jít k otci tak sestra né já Tě k němu nepustím, takže se o mě bojí sestra.“

To chápu, ale otec by měl být ve vězení ne? „No maminka ho totiž neudala, takže jako já se pořád bojím.“

Já bych Ti chtěla moc poděkovat za důvěru a jsi strašně statečná, že jsi to dokázala říct.

„No já kdybych to neřekla, tak já bych se z toho sesypala.“

Nyní máš ale Morrise, a to zlé už je za Tebou. *„Jo to je a já už vím, že se musím bránit.“*

Tak ještě jednou děkuji za důvěru a přejdeme k poslední otázce na příjemnější téma:

Jak by sis představovala svoji svatbu? *„Vlastní svatbu? To je co? Já nevím co to je?“*

Tam kde je ženich, nevěsta. *„Jo promiň, já jsem teď zblbá. Jo měla bych tam rodinu a svatební šaty, kamarády z podporovanka a kytici z růží.“*

Anotace

Jméno a příjmení:	Barbora Skoumalová
Katedra:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Sexualita pohled mužů s mentálním postižením
Název v angličtině:	Sexuality gaze of men with intellectual disabilities
Anotace práce:	<p>Téma této bakalářské práce se zabývá sexualitou pohledem mužů s mentálním postižením. Práce má teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje vymezení pojmů sexualita, sexuální chování, mentální retardace, mentální postižení, klasifikaci osob mentální retardací. Dále se kapitoly zabývají historií zájmu o sexualitu osob s mentálním postižením, legislativním vymezení sexuality osob s mentálním postižením a také mýty a předsudky vůči osobám s mentálním postižením. Praktická část je zaměřena na problematiku sexuality a vztahů u mužů s mentálním postižením. Cílem práce je popsat vnímání sexuality mužů s mentálním postižením.</p>
Klíčová slova:	Sexualita, sex, osoba s mentálním postižením, láska, budoucnost
Anotace v angličtině:	<p>The theme of this bachelor thesis deals with sexuality gaze of men with mental disabilities. The work has two parts-theoretical and practical. The theoretical part contains definitions of sexuality, sexual behavior, mental retardation, mental disability, the classification of persons mental retardation. Further chapters deal with the history of interest in the sexuality of people with intellectual disabilities, legislative definition of sexuality of people with intellectual disabilities, as well as myths and prejudices against persons with mental disabilities. The practical part is focused on sexuality and relationships in men with mental disabilities. The aim is to describe the perception of sexuality of men with mental disabilities .</p>
Klíčová slova v angličtině:	Sexuality, sex, people with mental disabilities, love, future
Přílohy vázané v práci:	Příloha číslo 1 - Otázky použité v rozhovoru Příloha číslo 2 - Doslovný přepis rozhovorů
Rozsah práce:	78 stran
Jazyk práce:	český